

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Навчально-науковий гуманітарний інститут

Кафедра прикладної лінгвістики

«Допущена до захисту»

Завідувач кафедри

Філіппова Н. М.

25/06/2024 р.

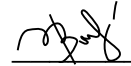

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

**на тему: Функціонально-семантичне поле темпоральності на основі
роману Джонатана Сафрана Фоера «Everything is illuminated»**

Виконала: студентка групи 4521

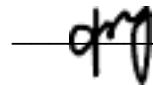

Бандурка В. Є.

Керівник роботи: кандидат

філологічних наук, старший

викладач

Фомічова В. О.

Миколаїв – 2024 р.

ЗМІСТ

ЗМІСТ	2
ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ (ФСП).....	11
1.1. Основи функціонально-семантичних полів: визначення, взаємозв'язки між різними типами полів і їх угрупованнями, та роль ФСП у мовній системі	11
1.2. Методологічні підходи до дослідження функціонально-семантичних полів	18
1.3. Темпоральність у мовних структурах: теорія і приклади	27
РОЗДІЛ 2. ФСП ТЕМПОРАЛЬНОСТІ В РОМАНІ ДЖОНАТАНА САФРАНА ФОЕРА «EVERYTHING IS ILLUMINATED»	33
2.1. Концептуалізація часу: побудова ФСП темпоральності через темпоральні мотиви і символи	33
2.2. Репрезентація темпоральності в мові твору: аналіз лінгвістичних особливостей у діалогах та описах	44
2.3. Вплив часу на персонажів і сюжет: розгляд темпоральності як ключового елементу в розвитку сюжетних ліній	52
2.4. Методологічні аспекти аналізу ФСП темпоральності: інтерпретація та значення темпоральних структур у контексті твору	59
РОЗДІЛ 3. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В АНАЛІЗІ ФСП.....	69
3.1. Роль ІТ у дослідженні літературних текстів: поточний стан і перспективи	69
3.2. Застосування програмного забезпечення для аналізу текстових даних: можливості та обмеження	82

3.3. Практичний приклад використання ІТ у аналізі темпоральності: інструменти та результати.....	90
ВИСНОВКИ	95
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	97

АНОТАЦІЯ

Дипломна робота присвячена дослідженню функціонально-семантичного поля темпоральності в контексті аналізу роману Джонатана Сафрана Фоера «Everything is Illuminated». У даному дослідженні використовуються сучасні лінгвістичні методи та інструменти інформаційних технологій для вивчення мовних засобів, що виражають часові відносини та темпоральні структури в літературному тексті. Особлива увага приділяється темпоральним мотивам і символам у романі, їхній ролі в структуризації сюжету та впливу на розвиток персонажів. Робота висвітлює, як часові відносини впливають на формування значень і ідей у тексті, а також досліджує загальну тематику твору через призму часу. Результати дослідження показують важливість темпоральності як вирішального елемента в глибинній структурі літературних текстів, що сприяє кращому розумінню лінгвістичних і культурних аспектів у літературі.

Ключові слова: функціонально-семантичне поле, темпоральність, лінгвістичний аналіз, інформаційні технології, темпоральні мотиви, темпоральні символи, структура сюжету, розвиток персонажів, літературний аналіз, мовні структури.

ABSTRACTS

This thesis is dedicated to exploring the functional-semantic field of temporality within the context of analyzing Jonathan Safran Foer's novel «Everything is illuminated». Employing modern linguistic methods and information technology tools, the study investigates the linguistic expressions of temporal relations and structures within the literary text. Special focus is given to the temporal motifs and symbols in the novel, their role in structuring the plot, and their influence on character development. The work illuminates how temporal relationships affect the formation of meanings and ideas in the text and explores the overall theme of the work through the lens of time. The findings underscore the importance of temporality as a crucial element in the deep structure of literary texts, enhancing the understanding of linguistic and cultural aspects in literature.

Keywords: functional-semantic field, temporality, linguistic analysis, information technology, temporal motifs, temporal symbols, plot structure, character development, literary analysis, linguistic structures.

ВСТУП

Актуальність дослідження

Функціональна граматика у сучасній лінгвістиці відіграє важливу роль, оскільки вона встановлює зв'язки між різними мовними одиницями та аналізує їх функції як у реченнях, так і в межах цілих текстів. Категорія граматичної темпоральності потребує глибшого дослідження, що підтверджується аналізом наукових джерел, які вказують на недостатнє висвітлення цієї теми у сучасних дослідженнях. У цій роботі буде здійснено аналіз засобів вираження категорії темпоральності на прикладі англomовного та українського перекладу роману Джонатана Сафрана Фоера «Everything is Illuminated», з акцентом на функціонально-семантичні аспекти. Це дослідження є важливим для теоретичної граматики, оскільки воно може допомогти глибше зрозуміти темпоральність в англomовних та україномовних текстах.

Актуальність дослідження також обумовлена загальною орієнтацією сучасного мовознавства на вивчення понять різних мов та відповідністю обраної теми матеріалам, необхідним для вдосконалення знань та навичок з англійської мови.

Історіографія дослідження

Функціонально-семантичне поле та категорію темпоральності досліджували багато вчених, як іноземних, так і вітчизняних. Значний внесок у цю тему зробили В. Барчук, О. І. Бондар, Л. М. Васильєв, М. Вердієва, М. В. Всеволодова, А. Загнітко, М. Кочерган, Г. Щур та інші. Використані також напрацювання О. В. Бондарка, Г. Ібсена, М. Г. Сеніва, Н. А. Слюсарєвої у напрямку функціоналізму та функціональної граматики.

Аналіз категорії часу як універсальної категорії буття завжди був предметом зацікавленості та досліджень вчених різних галузей знань і представників різних поколінь. Вітчизняні дослідники Н. Гошилик, Г. Заньковська, Н. Таценко та їх зарубіжні колеги Дж. Лакофф, М. Харпер, У.

Чайф досліджували ключові параметричні властивості поняття часу в англійській мові.

Дослідження функціонально-семантичного поля темпоральності в цій роботі зробить внесок не тільки у вивчення української та англійської мов, але й у загальну лінгвістику, оскільки це явище є недостатньо вивченим в межах загальної мовної системи. Також питання дослідження функціонально-семантичного поля на матеріалі твору є значущим для дослідження літературної англійської мови та розкриття її актуальності з точки опису мови. Вивчення функціональних особливостей категорії темпоральності на основі побудови семантичних полів твору допоможе мати правильне розуміння конструкції, її структурно-семантичні особливості, та розуміти як робити правильний переклад цих вказаних конструкцій.

Мета дослідження – завершений комплексний аналіз функціонально-семантичного поля темпоральності у романі Джонатана Сафрана Фоера «Everything is Illuminated», здійснений за допомогою інформаційних технологій.

Завдання дослідження:

1. Визначити теоретичні основи функціонально-семантичних полів, їхні основні характеристики і застосування до аналізу літературних текстів, щоб забезпечити методологічну базу для аналізу.
2. Схарактеризувати темпоральні мотиви та символи у романі «Everything is Illuminated», ідентифікувати ключові темпоральні структури та їхній вплив на загальну тематику роману.
3. Розкрити взаємозв'язок темпоральних структур із загальною тематикою та ідеями твору, аналізуючи як часові параметри впливають на розуміння тексту та розвиток сюжету.
4. Розробити та застосувати методологію використання інформаційних технологій для глибокого аналізу текстових даних, зокрема

для виявлення і систематизації функціонально-семантичних елементів темпоральності.

Об'єкт дослідження – процеси та механізм використання темпоральності у літературному тексті для впливу на структуру сюжету і розвиток персонажів.

Предмет дослідження – конкретно функціонально-семантичне поле темпоральності, яке виявляється через різні часові мотиви і структури в романі Джонатана Сафрана Фоера «Everything is Illuminated».

Для виконання завдань дослідження були використані такі **методи**, як метод аналізу та синтезу, що дозволив визначити теоретичні основи функціонально-семантичних полів. Застосування цього методу дозволило систематизувати та організувати теоретичну базу, необхідну для глибшого аналізу функціонально-семантичних елементів у тексті.

Описовий метод, який використовувався для характеристики темпоральних мотивів і символів у романі. Завдяки цьому методу вдалося ідентифікувати та описати основні темпоральні елементи тексту, а також з'ясувати їхню роль у формуванні сюжету та розвитку персонажів.

Порівняльний метод застосовувався для розкриття взаємозв'язку між темпоральними структурами та основними ідеями твору. Цей метод дозволив порівняти темпоральні структури з іншими літературними творами або теоретичними концепціями, що дало змогу виявити унікальні особливості обраного роману.

Останній метод застосування інформаційних технологій був спрямований на розробку та впровадження комплексного підходу до аналізу текстових даних. Було використано програмне забезпечення для автоматизації процесу збору та аналізу даних, що дозволило виявити і систематизувати функціонально-семантичні поля більш ефективно.

Матеріал дослідження – текст роману «Everything is Illuminated», який аналізується на предмет виявлення та опису функціонально-семантичних особливостей темпоральності.

Джерельна база включає твори Джонатана Сафрана Фоера, аналітичні та критичні статті про його романи, Особливу увагу звернуто на роботи О. І. Бондара, В. Барчука, Л. М. Васильєва, які вивчали теорію функціонально-семантичних полів і способи їх аналізу в текстах.

Теоретична значущість дослідження зумовлюється тим, що його результати можна розглядати як внесок у область лінгвістики тексту (вивчення семантики тексту, лексичних структур та стратегій у структурно-семантичній організації тексту), лінгвістичної семантики (дослідження значення темпоральних лексичних структур у лексико-семантичному просторі), прагматичного аналізу авторських інтенцій, що визначають вибір тих чи інших засобів впливу на читача та у сферу лексикографії електронних засобів тлумачення лексем визначеного поля семантики та їх функціонально-семантичного значення.

Практичне значення дослідження виявляється в можливості застосування його результатів для глибшого аналізу темпоральних структур в літературних текстах. Вивчення темпоральності в англійській та українській версіях роману Джонатана Сафрана Фоера «Everything is Illuminated» дозволяє виявити специфіку перекладу темпоральних елементів і їхній вплив на сприйняття та інтерпретацію тексту. Аналіз з використанням функціонально-семантичних полів сприяє кращому розумінню взаємозв'язків між часовими мотивами і сюжетною структурою твору, що є корисним для лінгвістичних студій і практичної роботи перекладачів.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі змісту, вступу, трьох розділів, висновку та списку використаних джерел, що складається з 66 найменувань.

У вступі окреслено актуальність дослідження, мету та завдання роботи, теоретичне та практичне значення вивчення функціонально-семантичного поля темпоральності. Визначено об'єкт, предмет, методологічну базу дослідження та джерельну базу матеріалів.

У першому розділі розглядається теоретичний аспект функціонально-семантичних полів у лінгвістиці, оглядаються основні методи та підходи до аналізу тексту, зокрема, як ці підходи можуть бути застосовані до аналізу літературних творів.

У другому розділі проведено аналіз роману «Everything is Illuminated» з точки зору використання темпоральних мотивів та символів, які сприяють розкриттю основних тем та ідей твору.

У третьому розділі представлено розробку функціонально-семантичного поля темпоральності на матеріалі роману, аналізується, як різні часові структури інтегровані у тексти та як вони взаємодіють із загальною структурою тексту для створення багатогранного наративу.

У висновках ми узагальнили усі положення дослідження та виклали результати.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ (ФСП)

1.1. Основи функціонально-семантичних полів: визначення, взаємозв'язки між різними типами полів і їх угрупованнями, та роль ФСП у мовній системі

Функціонально-семантичне поле (ФСП) – це комплекс одиниць мови, об'єднаних спільною функціональною та семантичною характеристикою, що сприяє вираженню певної семантики або виконанню специфічної функції в мовленні. Даний термін є одним із центральних у сучасній лінгвістиці, оскільки дозволяє вивчати мову як системний об'єкт, де кожен елемент виконує свою роль в загальному комунікативному процесі. Функціонально-семантичні поля (ФСП) не існують ізольовано, а утворюють складну мережу взаємозв'язків між різними типами полів. Ці взаємозв'язки проявляються у тому, як лексичні, морфологічні, синтаксичні та стилістичні поля взаємодіють і доповнюють одне одного для вираження семантичних відтінків. Лексико-семантичні поля об'єднують слова з подібними значеннями, наприклад, поле «темпоральності» включає слова, що позначають час (вчора, сьогодні, завтра). Водночас морфологічні поля охоплюють граматичні форми, що виражають час (минуле, теперішнє, майбутнє), а синтаксичні поля включають конструкції, що забезпечують вираження часових відносин [11, с. 32]. Стилiстичні поля зосереджуються на мовних засобах, що створюють певний стилістичний ефект, таких як метафори або риторичні питання, які можуть підсилювати або уточнювати значення, виражене лексичними та морфологічними засобами.

Функціонально-семантичні поля можуть групуватися за різними критеріями, утворюючи складніші структури. Поля загальних категорій, такі

як темпоральність, просторова орієнтація, кількість, об'єднують різні мовні засоби для вираження відповідних понять. Спеціалізовані категорії, як-от юридична або медична лексика, включають терміни та конструкції, характерні для певної галузі. Інтегровані поля поєднують елементи з різних типів полів для досягнення певного комунікативного ефекту, наприклад, науковий дискурс використовує специфічні лексеми, синтаксичні конструкції та стилістичні засоби для забезпечення точності і чіткості викладу.

Функціонально-семантичні поля відіграють ключову роль у мовній системі, забезпечуючи організацію знань, комунікативну ефективність, когнітивні процеси та розвиток мови. Вони дозволяють систематизувати та категоризувати знання про світ, організовуючи їх у логічні структури, що сприяє ефективному засвоєнню та використанню мовних засобів. ФСП забезпечують точність і чіткість у вираженні думок, сприяючи ефективному обміну інформацією між мовцями, допомагаючи уникнути неоднозначності та помилок у комунікації. Вони відображають когнітивні процеси, що відбуваються у свідомості мовців, дозволяючи краще зрозуміти, як мова впливає на мислення та навпаки. ФСП також сприяють еволюції мови, дозволяючи їй адаптуватися до нових умов та відображати зміни у суспільстві та культурі, розширюючи свої можливості для вираження нових концептів та значень.

Функціонально-семантичне поле має комплексну природу, оскільки включає різні рівні мовної системи: лексичний, морфологічний, синтаксичний, стилістичний. Це дає можливість аналізувати, як різні мовні одиниці взаємодіють і доповнюють одна одну в процесі комунікації. Кожне ФСП характеризується наявністю ядра та периферії. Ядро становлять одиниці, які є найбільш типовими та характерними для даного поля, тоді як периферія включає менш типові, але все ще релевантні елементи. Мовознавство як наука передбачає застосування трьох основних методологічних підходів до вивчення мови. Перший підхід, генетичний, розглядає еволюцію мови крізь

призму її історичного розвитку та змін, які стосуються різних мовних форм (це займається порівняльно-історичне мовознавство) [1, с. 27-30]. Другий, структурний підхід, фокусується на аналізі взаємодії між елементами мовної системи, що є предметом дослідження дескриптивної та генеративної лінгвістики. Третій, функціональний підхід, вивчає роль та призначення як окремих компонентів мовної системи, так і мови в цілому, використовуючи інструментарій функціональної граматики та стилістики.

Функціональний підхід дозволяє інтегрувати засоби різних мовних рівнів в єдину систему на основі аналізу їхніх семантичних функцій, що сприяє розкриттю закономірностей взаємодії між текстовими одиницями, лексикою та контекстом. Цей підхід базується на принципі єдності структурних та функціональних аспектів мови, що проявляється в аналізі від функцій до засобів і навпаки.

Традицію функціональної граматики ініціював В. Гумбольдт, який застосовував системно-функціональний підхід до аналізу мовних явищ. Цей підхід подальше розвинув Ш. Баллі, який стверджував, що функціонування мови визначається позамовними чинниками, акцентуючи на залежностях між мовними фактами та суспільними явищами [14, с. 9]. У контексті лексичних досліджень, Г. Іпсен ввів поняття «семантичне поле» для аналізу словесних груп «Der Alte Orient und die Indogermanen» у 1924 році, використовуючи порівняльно-історичний метод. Іпсен визначав лексико-семантичні поля як групи споріднених за змістом слів, що мають однакову морфологічну структуру через їх семантичну близькість. Вивчення лексики в рамках лінгвістичних досліджень включає застосування концепції «системи», яку використовували такі видатні зарубіжні вчені, як Й. Трір, В. Гумбольдт та Г. Остгоф [21, с. 112]. Розгляд мови як системи потребує інтеграції різних наукових підходів. Категорія семантичного поля в лінгвістиці, що об'єднує різні типи відносин між мовними одиницями та створює їх ієрархічні відносини, сама по собі є системним утворенням.

Вплив робіт В. фон Гумбольдта на розвиток теорії поля в лінгвістиці особливо відзначається у вченні про внутрішню форму мови, через призму якої мовці систематично сприймають світ. Серед основних функціонально-семантичних полів можна виокремити такі як темпоральність, модальність, персональність та аспектуальність, кожне з яких реалізується через різноманітні мовні засоби, включаючи морфологічні, синтаксичні, словотвірні та лексичні елементи. В. Порціг розглядав поняття лексично-семантичного поля з інших позицій, досліджуючи взаємозв'язки між значеннями слів та їхніми валентними властивостями, які виражаються у фразоутвореннях та предикативній функції дієслів і прикметників [21, с. 112].

Концепція семантичного (функціонально-семантичного) поля є ключовою в ономасіологічному підході до граматичних досліджень, де мову аналізують як систему. Ця теорія має коріння в німецькій лінгвістиці і походить від ідей К. Хейзе (1797-1855), автора «Системи мовознавства», та Й. Тріра (1894-1970), основоположника теорії поля у лінгвістиці [8, с. 229]. Згідно з Тріром, значення окремого словесного знака існує тільки у контексті цілісної польової структури.

Сучасна лінгвістика, як українська, так і міжнародна, використовує різні теоретичні та методологічні підходи для дослідження категорії поля, яка включає багато перспектив на взаємозв'язок слів у мові. Поняття «поле» застосовується для опису груп лексичних одиниць, пов'язаних спільним змістом або формальними характеристиками, і відображає концептуальну або функціональну схожість мовних явищ. Семантичне поле може бути розглянуте як екстралінгвістичне, психологічне чи логічне явище, що знаходить своє відображення в мові, або як явище, вичленоване на основі лінгвістичних даних. Функціонально-семантичні поля характеризуються повнотою функцій і формальною невизначеністю. Наприклад, категорія темпоральності може включати часові відносини, які виходять за межі граматичних форм, такі як «близьке» проти «віддалене» минуле або майбутнє.

Вибір конкретної граматичної форми залежить від значення, яке мовець прагне висловити, і орієнтується на передбачуваний смисл, що формується перед його формальним вираженням. У процесі вибору мовець розглядає потенціал доступних лексем, форм і конструкцій, які входять у його компетенцію, для досягнення максимально адекватного вираження задуманого смислу.

Теорія функціонально-семантичного поля надає основу для розробки граматики нового типу, яка побудована на основі системного опису ФСП в мові. Відмінність такої граматики полягає в тому, що аналіз мови здійснюється не від форми до значення, а від семантичних категорій до формальних засобів їх вираження. Крім того, граматичні категорії в такій граматиці розглядаються у контексті їхньої належності до певного ФСП та їх взаємодії з іншими компонентами поля.

Загалом, з погляду функціональної граматики, кожна морфологічна категорія виступає як структурний центр, довкола якого формуються не тільки морфологічні, але й синтаксичні, лексичні та словотвірні засоби. Такі багаторівневі змістовно-формальні єдності, які об'єднують різнорівневі мовні елементи зі спільною семантикою та функціональним потенціалом, є особливим аспектом граматичної структури мови, якому надається самостійна кваліфікація — функціонально-семантичне поле.

Розглянемо приклад функціонально-семантичного поля темпоральності (часової семантики). До ядра цього поля належать часові форми дієслів, адвербіальні часи (вчора, сьогодні, завтра), а також інші часові маркери (ранок, день, ніч). Периферію можуть складати контекстуальні підказки та інші засоби вираження часових відносин, які менш явно вказують на час, але все ж впливають на сприйняття темпоральних відносин у тексті. Це можуть бути фрази на кшталт «він прийшов зранку», «подія відбулася пізно ввечері», або ж використання певних аспектів дієслів, які підказують про тривалість або завершеність дії.

Таке розмежування на ядро та периферію допомагає чітко визначити, які елементи є ключовими для розуміння часових відносин у тексті, а які мають додатковий, уточнюючий характер. Наприклад, дієслівні форми в англійській мові (Present Simple, Past Simple) утворюють ядро темпорального поля, тоді як контекстуальні підказки, як-от «by the time» чи «after that», можна віднести до периферії. Важливим аспектом вивчення ФСП темпоральності є також розуміння того, як різні мови кодують часові відносини [31, с. 19]. У деяких мовах, наприклад, існують спеціальні граматичні категорії, що вказують на час дії, тоді як в інших мовах більше покладаються на лексичні засоби або контекстуальні маркери. Такі відмінності можуть значно впливати на процес перекладу та міжмовної комунікації. Аналіз ФСП темпоральності також має прикладне значення для автоматизованих систем обробки мови. Наприклад, для коректного машинного перекладу важливо правильно ідентифікувати часові відносини в тексті оригіналу та адекватно їх передати в тексті перекладу. Це потребує врахування як ядерних, так і периферійних елементів темпорального поля.

ФСП є важливим інструментом у дослідженнях як теоретичної, так і прикладної лінгвістики. Воно дозволяє виявляти системність у мові, встановлювати закономірності функціонування мовних одиниць, а також розробляти більш ефективні методики навчання мовам. Крім того, аналіз ФСП сприяє глибшому розумінню семантичних зв'язків і функціональних ролей, які виконують різні елементи мовної системи.

Функції функціонально-семантичних полів (ФСП) охоплюють декілька важливих аспектів мовної діяльності. Розглянемо їх детально:

1. **Пізнавальна функція:** ФСП відображають у мові концептуальну картину світу, дозволяючи категоризувати та систематизувати знання про світ. Вони допомагають створювати концептуальні схеми, що організують наші уявлення про різні явища і процеси. Наприклад, у ФСП темпоральності це може бути категоризація

подій за часом їхнього відбування (минуле, теперішнє, майбутнє), що сприяє глибшому розумінню часових відносин у нашій свідомості.

2. **Комунікативна функція:** ФСП забезпечують обмін інформацією та формування спільного знання між мовцями. Завдяки ФСП, мовці можуть чітко й однозначно виражати свої думки та ідеї, використовуючи специфічні мовні засоби, які належать до певного поля. Наприклад, у випадку ФСП емоцій, використання відповідних лексичних та граматичних засобів дозволяє точно передати емоційний стан мовця, що сприяє ефективній комунікації.

3. **Текстотвірна функція:** ФСП відіграють ключову роль в організації тексту, надаючи йому зв'язності та цілісності. Вони допомагають зв'язувати слова та речення в логічні й зв'язні тексти, створюючи структуровані та зрозумілі повідомлення. Наприклад, у текстах наукового стилю ФСП дозволяють систематизувати термінологію та забезпечувати послідовність аргументації, що є критичним для чіткості та зрозумілості викладу.

Крім цих основних функцій, ФСП можуть виконувати й інші, більш спеціалізовані функції в різних мовленнєвих ситуаціях. Наприклад, вони можуть сприяти встановленню конотативних значень, забезпечувати стилістичну різноманітність мовлення або допомагати у створенні риторичних ефектів. У будь-якому випадку, аналіз функціонально-семантичних полів дозволяє глибше зрозуміти, як мова виконує свої комунікативні завдання, і як мовні засоби організовані в єдину систему, що відображає наші знання та уявлення про світ. Сучасні дослідження функціонально-семантичних полів також включають використання корпусних методів і статистичних аналізів, що дозволяє більш точно і надійно визначати структуру та межі різних ФСП. Це, в свою чергу, сприяє розвитку автоматизованих систем обробки природної мови, які використовуються в перекладацьких програмах, системах розпізнавання та синтезу мовлення, а також в інших галузях комп'ютерної

лінгвістики. ФСП не є статичними утвореннями; вони змінюються з часом під впливом різних факторів, таких як соціальні, культурні та комунікативні зміни. Дослідження розвитку ФСП дозволяє зрозуміти, як мовні одиниці адаптуються до нових умов та як змінюються їхні семантичні і функціональні ролі. Це включає аналіз історичних змін у мовах, вплив запозичень з інших мов, а також вплив нових технологій і засобів комунікації. Порівняльний аналіз ФСП в різних мовах допомагає виявити як універсальні, так і специфічні риси мовних систем. Це дослідження дозволяє зрозуміти, як різні культури організовують і виражають свої знання про світ. Порівняльні дослідження також сприяють розвитку теорії перекладу, оскільки вони розкривають, як певні значення та функції можуть бути перенесені з однієї мови на іншу. Дослідження функціонально-семантичних полів є важливою частиною сучасної лінгвістики, яка дозволяє глибше зрозуміти організацію значень у мові та їхню роль у комунікації. Вивчення ФСП сприяє розвитку лінгвістичної теорії, підвищує ефективність навчання мовам і вдосконалює технології обробки природної мови.

Таким чином, функціонально-семантичне поле є ключовим поняттям у сучасній лінгвістиці, яке забезпечує цілісне розуміння мовних явищ та сприяє розвитку різних напрямів мовознавства.

1.2. Методологічні підходи до дослідження функціонально-семантичних полів

Функціонально-семантичні поля (ФСП) є однією з ключових концепцій у функціональній лінгвістиці, яка дозволяє аналізувати та систематизувати мовні одиниці з точки зору їхніх семантичних та функціональних характеристик. Для вивчення ФСП застосовуються різноманітні методологічні підходи, що дозволяють розкрити ці характеристики в різних мовних

контекстах і на різних рівнях мовної структури. Корпусні методи є одним з ключових підходів у дослідженні функціонально-семантичних полів (ФСП), оскільки вони забезпечують доступ до великих обсягів реальних мовних даних. Використання корпусів дозволяє лінгвістам аналізувати частотність вживання мовних одиниць, їхні колокації та контекстуальні варіації. Корпусні методи включають декілька основних етапів та інструментів:

1. **Збір корпусу:** Корпус створюється з текстів, що представляють різні жанри, стилі та типи дискурсу. Це можуть бути газетні статті, літературні твори, наукові публікації, розмовні записи тощо. Важливо, щоб корпус був достатньо великим і репрезентативним для аналізованої мови.

2. **Аналіз частотності:** Корпусні методи дозволяють визначити частотність вживання певних одиниць мови. Це допомагає ідентифікувати ядро ФСП, оскільки частотні одиниці зазвичай є більш центральними для вираження відповідного значення або функції.

3. **Колокаційний аналіз:** Аналіз колокацій виявляє, які слова часто зустрічаються разом. Це дозволяє визначити типові сполучення слів, що входять до складу ФСП, і зрозуміти, як вони взаємодіють у контексті.

4. **Контекстуальний аналіз:** Корпусні методи включають аналіз контекстів, у яких вживаються певні мовні одиниці. Це допомагає зрозуміти, як контекст впливає на значення і функцію одиниць, що входять до складу ФСП.

5. **Статистичні методи:** Використання статистичних методів, таких як логлінійний аналіз, кластерний аналіз, факторний аналіз, дозволяє кількісно оцінити зв'язки між мовними одиницями та їхню значущість у межах ФСП.

Корпусні методи забезпечують надійність та об'єктивність досліджень, оскільки базуються на аналізі великих обсягів реальних даних, що дозволяє робити виважені висновки про структуру та функції ФСП.

Семантичний аналіз є ще одним важливим підходом у дослідженні функціонально-семантичних полів [26, с. 163-171]. Він зосереджується на вивченні значень, які несуть мовні одиниці, та на їхніх взаємозв'язках у межах ФСП. Основні етапи семантичного аналізу включають:

1. **Визначення семантичних одиниць:** Виявлення основних лексичних одиниць, які утворюють ядро та периферію ФСП. Це можуть бути окремі слова, фрази або навіть більші мовні структури.

2. **Аналіз синонімії та антонімії:** Вивчення синонімів та антонімів дозволяє зрозуміти, як різні одиниці мови можуть виражати подібні або протилежні значення. Це важливо для визначення структури ФСП та виявлення семантичних полів.

3. **Гіпонімічний та гіперонімічний аналіз:** Вивчення ієрархічних відносин між мовними одиницями, де одні одиниці є підпорядкованими (гіпонімами) іншим (гіперонімам). Це дозволяє побудувати семантичну ієрархію в межах ФСП.

4. **Аналіз полісемії та омонімії:** Вивчення багатозначності та омонімії мовних одиниць допомагає виявити різні значення, які можуть виражатися однією і тією ж одиницею, а також випадки омонімії, коли однакові форми мають різні значення.

5. **Конотативний та денотативний аналіз:** Визначення основних (денотативних) значень мовних одиниць та їхніх додаткових (конотативних) значень, які можуть змінюватися залежно від контексту.

6. **Аналіз семантичних полів:** Побудова семантичних полів, що об'єднують лексичні одиниці за спільними значеннями. Це дозволяє виявити структуру та межі ФСП.

Семантичний аналіз допомагає глибше зрозуміти значення мовних одиниць та їхні взаємозв'язки в межах функціонально-семантичних полів. Він є ключовим для виявлення семантичної структури мови та для розуміння того, як мова відображає концептуальну картину світу [26, с. 163-171].

Когнітивні підходи до дослідження функціонально-семантичних полів (ФСП) зосереджуються на вивченні того, як людський розум обробляє та організовує мовну інформацію. Ці підходи розглядають мову як інструмент пізнання, що відображає та структурує наші знання про світ. Когнітивні лінгвісти досліджують, як мовці використовують мовні засоби для категоризації та інтерпретації свого досвіду, як вони створюють ментальні моделі і концептуальні схеми. Одним з ключових аспектів когнітивних підходів є аналіз метафор і метонімії, які відіграють важливу роль у формуванні значень. Метафори дозволяють перенести значення з однієї концептуальної області в іншу, створюючи нові асоціації та розширюючи семантичне поле. Наприклад, у метафорі «Час – це гроші» концептуальна область фінансів переноситься на область часу, що впливає на наше розуміння та вираження темпоральних відносин [47, с. 21-28].

Когнітивні підходи також включають дослідження фреймів і сценаріїв, які є структурованими наборами знань про типові ситуації. Фрейми активізуються в процесі мовлення та допомагають організувати інформацію, що спрощує її сприйняття і інтерпретацію. Наприклад, фрейм «ресторан» включає знання про типові ролі (офіціант, клієнт), об'єкти (меню, стіл) та події (замовлення їжі, оплата рахунку), що дозволяє ефективно комунікувати про відповідні ситуації.

Когнітивні підходи також досліджують процеси категоризації, які є основними для організації знань у межах ФСП. Категоризація дозволяє мовцям групувати об'єкти та явища на основі спільних ознак, що полегшує їхнє сприйняття та обробку. Це включає аналіз прототипів, які є найбільш типовими представниками категорій. Прототипи відіграють центральну роль

у структурі ФСП, визначаючи ядро категорії, тоді як менш типові члени категорії утворюють периферію. Порівняльні підходи до дослідження функціонально-семантичних полів (ФСП) спрямовані на виявлення як універсальних, так і специфічних рис мовних систем різних мов. Ці підходи дозволяють зрозуміти, як різні культури організовують і виражають свої знання про світ через мову. Порівняльний аналіз ФСП включає кілька основних аспектів.

По-перше, він дозволяє виявити універсальні семантичні категорії, які є спільними для всіх мов. Наприклад, категорії простору, часу, кількості, якості та інші є присутніми в кожній мові, хоча способи їх вираження можуть варіюватися. Виявлення таких універсалій допомагає зрозуміти загальні принципи організації мовних значень.

По-друге, порівняльні підходи розкривають культурно-специфічні особливості мовних систем. Це дозволяє виявити, як конкретні культури формують свої унікальні семантичні поля на основі специфічних культурних і соціальних контекстів. Наприклад, деякі культури можуть мати багатшу лексику для опису певних аспектів природи або соціальних відносин, що відображає їхню важливість у цій культурі.

По-третє, порівняльний аналіз сприяє розвитку теорії перекладу, оскільки дозволяє виявити труднощі та виклики, пов'язані з передачею значень з однієї мови в іншу. Це включає аналіз еквівалентності, коли досліджується, як певні значення та функції можуть бути перенесені з однієї мови на іншу, зберігаючи при цьому їхню точність і адекватність. Наприклад, переклад метафор може бути складним завданням, оскільки вони часто базуються на культурно-специфічних асоціаціях [52, с. 243].

Когнітивні та порівняльні підходи до дослідження функціонально-семантичних полів є взаємодоповнюючими і сприяють глибшому розумінню того, як мова відображає і структурує знання про світ, як вона

використовується в комунікації, і як мовні системи різних культур взаємодіють та впливають одна на одну.

Лексико-семантичний аналіз є важливим підходом у дослідженні функціонально-семантичних полів (ФСП), що зосереджується на детальному вивченні лексичних одиниць, які складають ці поля. Основне завдання лексико-семантичного аналізу – визначити, як значення окремих слів та їхніх груп організовані в межах певного ФСП. Цей аналіз передбачає кілька ключових етапів.

Визначення основних лексичних одиниць, які утворюють ядро та периферію ФСП. Ядро поля складають найбільш характерні та частотні слова, тоді як периферія включає менш типові, але все ще релевантні одиниці. Це допомагає побудувати структуру ФСП і зрозуміти, які лексеми є центральними для вираження відповідного значення [8, с. 112-114]. Аналіз синонімії та антонімії. Вивчення синонімів дозволяє визначити різні способи вираження одного і того ж значення, тоді як аналіз антонімів виявляє протилежні значення. Це важливо для розуміння взаємозв'язків між словами в межах ФСП і їхньої ролі у створенні семантичних контрастів. Гіпонімічний та гіперонімічний аналіз. Гіпонімічні відносини показують, як одні слова є підпорядкованими іншим (наприклад, «птах» – гіперонім, «горобець» – гіпонім). Це допомагає побудувати ієрархічну структуру ФСП та зрозуміти, як різні рівні семантичної деталізації взаємодіють між собою [40, с. 11]. Полісемія досліджує багатозначність слів, коли одне слово має декілька значень, тоді як омонімія аналізує випадки, коли різні значення мають однакову форму. Це важливо для виявлення складності семантичних структур і розуміння, як різні значення можуть співіснувати в межах одного слова.

Структурно-функціональний аналіз зосереджується на вивченні того, як мовні одиниці функціонують у межах певної системи та виконують різні комунікативні завдання. Цей підхід включає аналіз синтаксичних конструкцій, морфологічних форм та інших граматичних аспектів, які впливають на

функціонування ФСП. Аналіз синтаксичних конструкцій. Це включає дослідження, як слова та фрази поєднуються у речення, і як ці структури впливають на значення і функції висловлювань. Наприклад, синтаксичні конструкції можуть вказувати на темпоральні або каузальні відносини між подіями, що є важливим для ФСП темпоральності або причинності. Морфологія досліджує, як різні форми слова (наприклад, відмінки, роди, числа) впливають на їхнє значення і функції. Це дозволяє зрозуміти, як граматичні категорії взаємодіють з лексичними значеннями і як вони спільно формують семантичне поле.

Аналіз функцій мовних одиниць. Це включає дослідження комунікативних завдань, які виконують мовні одиниці в конкретних контекстах. Наприклад, дослідження функцій питальних речень або модальних дієслів дозволяє виявити, як вони використовуються для вираження намірів, запитів або можливостей.

Діахронічний аналіз досліджує зміни у функціонально-семантичних полях протягом часу. Цей підхід дозволяє виявити, як історичні, соціальні та культурні фактори впливають на розвиток і трансформацію ФСП. Діахронічний підхід включає кілька основних аспектів. По-перше, аналіз історичних змін значень. Це включає дослідження, як значення слів і виразів змінювалися з часом, які фактори впливали на ці зміни, і як ці зміни відображаються в сучасній мові. Наприклад, слова можуть розширювати або звужувати свої значення, набувати нових конотативних значень або втрачати старі. По-друге, аналіз запозичень. Дослідження запозичених слів і виразів дозволяє виявити, як інші мови впливали на ФСП. Це включає аналіз того, як запозичені слова інтегруються в лексичну систему мови, як вони адаптуються до її фонетичних, морфологічних та семантичних норм. По-третє, аналіз культурних та соціальних змін. Це включає дослідження, як зміни в суспільстві, культурі, технологіях впливають на мовні значення і функції.

Наприклад, нові технології можуть викликати появу нових слів і виразів, які відображають нові реалії та змінюють структуру ФСП.

Функціонально-семантичне поле, відоме також як онтолого-онтологічне поле, відрізняється тим, що його об'єднуючим фактором є певний онтологічний зміст, який відображає реальні аспекти дійсності. В рамках такого поля розглядаються мікрополя, що мають об'єктивні відмінності в цьому змісті. Наприклад, функціонально-семантичне поле числа включає мікрополе однини та мікрополе множини, як у випадку з фразою: «Обидва шукали те саме кільце з гравіюванням на внутрішній стороні», де слово «обидва» індикує множину. Також цікавим є поле часу, яке поділяється на мікрополя теперішнього, минулого та майбутнього часу, або поле прямого об'єкта, що складається з мікрополів зовнішнього, змінюваного, доповненого та зруйнованого об'єкта, залежно від суб'єкта.

Другий тип функціонально-семантичного поля має схожий об'єднувальний фактор — онтологічний зміст, проте мікрополя різняться не об'єктивним змістом, а формою їх відображення, такими як логічна чи семантична форма думки. Ці поля можуть бути названі онтолого-гносеологічними, оскільки відмінності між мікрополями базуються на варіаціях у когнітивних процесах. Одним з прикладів є поле безлічі, яке включає мікрополе певної множини, як у випадку з фразою: «Швидкість декодування «ТРАНСТЕКСТ» досягає дванадцяти трильйонів операцій у секунду», та мікрополе невизначеної безлічі, наприклад у висловлюванні: «Багато хто любить чай» [56].

За допомогою функціонально-семантичних полів можна систематизувати мовні одиниці з урахуванням їхнього функціонального змісту та форми, що дозволяє детальніше аналізувати та розуміти структуру та використання мови в різних контекстах. Функціонально-семантичне поле, що часто називають онтолого-онтологічним, визначається об'єктивним (онтологічним) змістом, який відображає реальність, а також мікрополями зі

своїми специфічними особливостями в цьому змісті. Наприклад, функціонально-семантичне поле числа поділяється на мікрополе однини і множини. Розгляньмо вислів: «Троє студентів обговорювали цю тему». У цьому випадку слово «троє» сигналізує про множину, вказуючи на кількість три. Інший приклад: «Книга лежала на столі» — слово «книга» слугує індикатором однини, вказуючи на наявність одного предмета.

Так само можна згадати поле часу, яке розділяється на мікрополе минулого («Вчора відбулась зустріч»), теперішнього («Зараз іде дощ»), і майбутнього часу («Завтра буде світло»), а також поле прямого об'єкта, що включає мікрополя змінюваного («Обробляють дерево»), доповненого («Додайте спецій»), зруйнованого («Знищили старий будинок») і зовнішнього об'єкта («Підтримали зовнішню політику»). У функціонально-семантичних полях другого типу єдиний об'єднувальний онтологічний зміст передається через різні форми. Наприклад, поле безлічі включає мікрополе конкретної безлічі («На зустріч прийшло п'ятнадцять осіб») і невизначеної безлічі («Багато людей були проти цієї ідеї»). Розрізнення між певною та невизначеною безліччю не відображає реальних відмінностей у кількості, але відображає різницю в перцепції [46, с. 131].

Функціонально-семантичне поле третього типу характеризується відображенням або не відображенням певних ознак об'єкта, що веде до визначеності або невизначеності. Наприклад, вислів «Літак злетів у небо» вказує на невизначеність, оскільки не дає жодної специфічної інформації про літак, тоді як «Білий літак злетів у нічне небо» вносить елемент визначеності, вказуючи на конкретний колір. Ці поля можуть включати елементи порівняння («більше ніж», «менш важливий за») та складові («частина з», «елемент структури»), відображаючи різні аспекти взаємодії і відносин.

1.3. Темпоральність у мовних структурах: теорія і приклади

Темпоральність у мовних структурах є важливим аспектом, який відображає відносини часу в мовленні. Теорія темпоральності включає в себе різні мовні засоби, які використовуються для вираження часових відносин, такі як часові форми дієслів, адвербіальні часи, а також контекстуальні підказки [48, с. 74]. Часові форми дієслів є основним засобом вираження темпоральності. Вони включають різні часові парадигми, як-от теперішній, минулий і майбутній час. Наприклад, в англійській мові форми «walks», «walked» та «will walk» чітко вказують на час дії [56]. У деяких мовах існують більш складні системи часових форм, які включають аспектуальні відмінності, такі як доконаний та недоконаний вид, що уточнюють, чи дія завершена чи триває.

Лексичні засоби включають слова та вирази, які мають часові значення та допомагають вказати на певні часові рамки або тривалість подій.

1. Слова з часовим значенням: Ці слова безпосередньо вказують на конкретний час або тривалість. Приклади таких слів включають «вчора», «сьогодні», «завтра», «година», «хвилина», «швидко», «довго», «рано», «пізно». Наприклад, «вчора» вказує на події, що відбулися попереднього дня, а «довго» вказує на тривалу дію.

2. Часові прислівники: Прислівники, які уточнюють час дії або стану. Вони часто використовуються для деталізації часових відносин у реченнях. Приклади таких прислівників: «коли», «доки», «з того часу, як», «раніше», «пізніше». Наприклад, у реченні «З того часу, як він пішов, все змінилося», прислівник «з того часу, як» вказує на момент початку змін.

3. Дієслова з часовим значенням: Деякі дієслова самі по собі мають часові конотації. Наприклад, «йти», «їсти», «спати», «працювати». Хоча ці дієслова в першу чергу описують дії, їх вживання

в певному контексті часто вказує на часові аспекти. Наприклад, «Він спав всю ніч» – дієслово «спати» разом із уточненням «всю ніч» вказує на тривалість дії.

Граматичні засоби включають різноманітні морфологічні та синтаксичні конструкції, які допомагають точно вказувати на час дії або стану [39, с.139].

1. Часові форми дієслів: Це основні граматичні засоби вираження часу. Вони включають різні часові парадигми, такі як минулий, теперішній та майбутній час. Наприклад, «я пішов» (минулий час), «я йду» (теперішній час), «я піду» (майбутній час). У багатьох мовах існують також аспекти, які уточнюють, чи дія завершена, тривала або повторювана.

2. Часові прийменники: Прийменники, які вказують на час, часто використовуються для уточнення часових відносин у реченнях. Приклади таких прийменників: «в», «на», «з», «до», «за», «протягом». Наприклад, у реченні «Я прийду вранці», прийменник «в» вказує на конкретний час події.

3. Часові сполучники: Сполучники, що з'єднують підрядні часові речення із головним реченням, допомагають встановлювати часові відносини між подіями. Приклади таких сполучників: «коли», «поки», «до того, як», «після того, як». Наприклад, у реченні «Коли він прийшов, всі вже були на місці», сполучник «коли» встановлює часовий зв'язок між двома подіями.

Часові форми дієслів є основними маркерами темпоральності. Наприклад, у реченні «Я писав лист», форма дієслова «писав» вказує на минулу дію. В англійській мові, зокрема, використання форм Present Simple, Past Simple і Future Simple дозволяє чітко вказувати на час дії. Наприклад, «He writes letters» (теперішній час), «He wrote a letter» (минулий час), «He will write a letter» (майбутній час) [37, с. 21-43].

Часові прийменники, такі як «в», «на», «з», «до», «за», «протягом», уточнюють час дії. Наприклад, у реченні «Він приїде за годину», прийменник «за» вказує на період, через який подія відбудеться. Також прийменники можуть встановлювати часові рамки, як у реченні «Вона працювала над проектом протягом двох місяців», де «протягом» вказує на тривалість дії. Часові сполучники, такі як «коли», «поки», «до того, як», «після того, як», допомагають створювати складні часові відносини між реченнями. Наприклад, у реченні «Після того, як вона закінчила роботу, вона пішла додому», сполучник «після того, як» вказує на послідовність подій. Адвербіальні маркери часу також грають значну роль у вираженні темпоральності. Вони включають такі слова і фрази, як «вчора», «сьогодні», «завтра», «раніше», «пізніше». Ці маркери можуть модифікувати значення дієслівних форм і надавати додаткову інформацію про точний час дії. Наприклад, фраза «He will arrive tomorrow» уточнює час майбутньої дії.

Контекстуальні підказки та інші засоби вираження часових відносин менш явно вказують на час, але все ж впливають на сприйняття темпоральних відносин у тексті. Це можуть бути фрази на кшталт «він прийшов зранку», «подія відбулася пізно ввечері» або використання певних аспектів дієслів, які підказують про тривалість або завершеність дії. Наприклад, конструкція «I have been working» в англійській мові вказує на дію, яка почалася в минулому і триває до теперішнього моменту, підкреслюючи її тривалість. Деякі теорії темпоральності розглядають час як багатовимірний концепт, що включає не лише лінійний часовий розвиток, але й циклічні та багатовимірні часові структури. Наприклад, у деяких культурах і мовах час розглядається як циклічний, що відображається у використанні мовних засобів, які вказують на повторюваність подій. Такі структури можна знайти в мовах корінних народів, де важливість сезонних змін та природних циклів відображена у мовних засобах [36, с. 132-146].

Темпоральність також може виражатися за допомогою синтаксичних засобів, таких як підрядні речення часу, наприклад, «коли він прийшов» або «після того, як він пішов». Ці конструкції встановлюють часові відносини між двома подіями і допомагають створити більш складні темпоральні структури у висловлюваннях. Наприклад, речення «When he arrived, she had already left» встановлює чіткі часові рамки між двома подіями. Крім того, вивчення темпоральності включає аналіз метафоричних виразів, що використовують часові концепти для опису інших аспектів досвіду [51, с. 147-172]. Наприклад, метафора «Time is money» використовує концепцію часу для вираження ідеї про цінність та обмеженість часу, що впливає на наше сприйняття і управління ним.

Темпоральність може виражатися як явно, так і неявно. Явна темпоральність – це коли час виражається за допомогою лексичних або граматичних засобів, які мають чітке часове значення. Приклади явної темпоральності включають використання конкретних часових маркерів, які однозначно вказують на певний час події. Наприклад, у реченні «Вчора я була в кіно» слово «вчора» чітко вказує на конкретний момент у минулому. Інший приклад – «Я працюю з 9 до 18 години», де прийменники «з» і «до» та числівники «9» і «18» точно визначають часовий проміжок, у якому відбувається дія. Неявна темпоральність, навпаки, виникає тоді, коли час дії не зазначено безпосередньо, але його можна визначити з контексту або логіки висловлювання. Наприклад, у реченні «Я йду в магазин» час дії не зазначений явно, але з контексту може бути зрозуміло, що дія відбувається зараз або в найближчий час. Інший приклад – «Після того, як я поїм, я піду на прогулянку». У цьому випадку час дії визначається логікою висловлювання: спочатку відбувається одна подія (їжа), а потім інша (прогулянка).

Темпоральність є важливою категорією мови, адже вона дозволяє нам організовувати інформацію про події та їх послідовність у часі. Це стає особливо важливим у різних типах мовних структур, де темпоральність

використовується для передачі конкретних значень та встановлення логічних зв'язків між подіями. Наприклад, у розповідях темпоральність використовується для опису послідовності подій у часі, що дозволяє читачеві або слухачеві зрозуміти, як розвивалися події. Речення на кшталт «Спочатку він прийшов додому, потім повечеряв, а пізніше пішов на прогулянку» ясно показують хронологічну послідовність дій. У інструкціях темпоральність відіграє ключову роль, оскільки вона допомагає встановити послідовність кроків, які необхідно виконати. Наприклад, в інструкції з приготування їжі фрази «Спочатку розігрійте духовку до 180 градусів, потім змішайте інгредієнти, і нарешті випікайте протягом 45 хвилин» чітко визначають порядок дій [30, с. 67].

Аргументація також часто включає темпоральні елементи, особливо коли необхідно встановити причинно-наслідкові зв'язки між подіями. Фрази на кшталт «Через те, що він запізнився, ми пропустили початок вистави» використовують темпоральність для пояснення взаємозв'язків між подіями.

Наукові тексти широко використовують темпоральність для опису хронології досліджень або експериментів. Наприклад, у науковому звіті може бути зазначено: «Спочатку ми зібрали зразки, потім провели аналіз, і нарешті зробили висновки». Така структура допомагає чітко показати послідовність дослідницьких кроків і сприяє зрозумілості наукового процесу. Вивчення темпоральності є важливою частиною лінгвістики, адже воно дозволяє глибше зрозуміти, як люди сприймають і організовують інформацію про час. Дослідження темпоральності охоплює різні аспекти, включаючи синтаксис, морфологію, семантику і прагматику, та включає аналіз того, як різні мови виражають час, які мовні засоби використовуються для цього [28, с. 27], і як ці засоби співвідносяться з культурними та когнітивними моделями сприйняття часу. Наприклад, у деяких мовах, таких як китайська, час може виражатися за допомогою аспектуальних маркерів, а не тільки часових форм дієслів, що створює іншу модель темпоральної організації, ніж у багатьох

індоевропейських мовах. Темпоральність також має важливе значення в контексті міжкультурної комунікації, де різні концепції часу можуть впливати на розуміння та взаємодію між представниками різних культур [29, с. 52]. Таким чином, глибоке розуміння темпоральності та її вираження у різних мовах сприяє кращій комунікації і співпраці у глобалізованому світі.

Таким чином, темпоральність у мовних структурах є складним і багатовимірним явищем, яке включає різні мовні засоби та концептуальні підходи для вираження часових відносин. Вивчення темпоральності дозволяє глибше зрозуміти, як мова структурує наші уявлення про час і як ці уявлення впливають на комунікацію та мислення.

РОЗДІЛ 2

ФСП ТЕМПОРАЛЬНОСТІ В РОМАНІ ДЖОНАТАНА САФРАНА ФОЕРА «EVERYTHING IS ILLUMINATED»

2.1. Концептуалізація часу: побудова ФСП темпоральності через темпоральні мотиви і символи

Концептуалізація часу в мовознавстві та літературі зазвичай здійснюється через різні функціонально-семантичні поля (ФСП), де темпоральність відіграє ключову роль. Темпоральні мотиви та символи в літературних творах допомагають формувати специфічну темпоральну структуру, що відображає не просто лінійне сприйняття часу, а його багатовимірність та взаємодію з персональними і культурними аспектами життя персонажів.

ФСП темпоральності можна уявити як мережу значень і взаємозв'язків, що створюються в мові через використання часових маркерів, таких як часові прислівники, конструкції часу, а також через більш абстрактні символи, як-от зміна пори року або часу доби, що можуть носити глибші семантичні значення [28, с. 27]. Така концептуалізація відіграє особливо важливу роль у творчості, де час може бути використаний не тільки для визначення хронології подій, але й для вираження емоцій, розкриття характерів, а також як засіб для створення певної атмосфери. Концептуалізація часу в лінгвістиці та літературознавстві здійснюється через аналіз функціонально-семантичних полів (ФСП), де темпоральність відіграє вирішальну роль. Темпоральні мотиви та символи в текстах не лише відображають лінійне розуміння часу, але й розкривають його багатовимірність і взаємозв'язки з особистісними та культурними аспектами. Роздуми про час, які беруть початок ще з античності, знайшли своє місце в працях великих філософів, таких як Сократ, Платон, Аристотель, Гегель, і продовжують впливати на сучасні дослідження у галузях філософії та

лінгвістики, підкреслюючи значення часу як базової категорії людського існування [32, с. 44-50].

Лінгвістичне розуміння часу, відоме як темпоральність, вивчається на основі робіт лінгвістів, таких як О.В. Тарасова та W. Klein, які описують його через систему мовних засобів, що відображають фізичний та філософський аспекти часу [21, с. 59-65]. У літературних та лінгвістичних текстах розмежовують об'єктивний та суб'єктивний час, де об'єктивний час пов'язаний з реальними моментами і періодами, а суб'єктивний — з особистісною свідомістю і перцепцією часу. О.В. Тарасова подає дихотомію між темпоральністю як мовним часом, який існує незалежно від суб'єкта, та лінгвістичним часом, який представляє наукове уявлення про цю категорію [38, с. 98-104]. Вона також розглядає темпоральність як двопланову категорію, що включає реальний, перцептуальний і індивідуальний часи. У мові різні аспекти часу можуть бути виражені не тільки граматично (через часи дієслів), але й лексично, що підтверджується в англійській мові двома поняттями часу: *tense* і *time*. Розглядаючи граматичний час як реляційну категорію, ми аналізуємо, як він виражає відношення часу дії до моменту мовлення, створюючи основу для змістовної інтерпретації тексту. Граматичний час поділяється на морфологічний, який включає морфологічні засоби вираження часу, та синтаксичний, що використовує синтаксичні конструкції для його репрезентації. Лексичний час залучає спеціалізовану лексику для вираження часових відношень і часто допомагає уточнити значення, задане граматичними формами.

ФСП темпоральності характеризується особливостями граматичних підсистем, словесних форм та синтаксичних конструкцій, що відіграють ключову роль у вираженні часових відношень. Ядро цього поля утворює граматична категорія часу, система якої розкриває відносини одночасності, передування та наступності у відліку від моменту мовлення або іншої референтної точки.

Незважаючи на периферійне розташування лексичних засобів у полі темпоральності, вони надзвичайно важливі для реалізації часових відношень, таких як короткочасність чи довготривалість, послідовність чи непослідовність у часі, а також одиниці виміру часу. Лексичні засоби надають додаткову конкретизацію темпорального значення, яке виражено граматичною формою, та визначають темпоральність ситуації, коли предикат сам по собі не має виразної темпоральної характеристики. Деякі дослідження вказують на тричленну структуру категорії темпоральності, включаючи граматичний, лексичний та контекстуальний часи, де контекстуальний час виявляється через специфіку використання мовних засобів у певному контексті та стилі [51, с. 147-172]. Всі ці компоненти сплітаються в категорію темпоральності, що об'єднує логічний та інтерпретаційний аспекти лінгвістичного часу, які, хоча й існують об'єктивно, тісно пов'язані з контекстом спілкування та учасниками діалогу. Момент мовлення виступає як фундаментальний критерій у сприйнятті та усвідомленні часових категорій, розділяючи їх на теперішнє, минуле та майбутнє. Лінгвістичний час, тому, можна вважати віддзеркаленою формою фізичного часу, що набуває певної незалежності від реальних часових властивостей описуваних подій. В когнітивній лінгвістиці момент мовлення має пріоритет, оскільки він керує перцепцією події, аналізуючи мовленнєві процеси та мовну систему у її зв'язках із мисленням.

Таблиця 1.1

Часові категорії [49]

Назва часу	Допоміжні дієслова	Структура	Приклад
Future Continuous	will be	subject + will be + verb+ing	I will be studying.
Future in the Past	would	subject + would + base verb	I knew she would come.

Future Perfect	will have	subject + will have + past participle	I will have finished.
Future Perfect Continuous	will have been	subject + will have been + verb+ing	I will have been working.
Future Simple	will	subject + will + base verb	I will go.
Past Continuous	was/were	subject + was/were + verb+ing	I was watching.
Past Perfect	had	subject + had + past participle	I had seen.
Past Perfect Continuous	had been	subject + had been + verb+ing	I had been waiting.
Past Simple	(regular or irregular verb)	subject + past form of verb	I went.
Present Continuous	am/is/are	subject + am/is/are + verb+ing	I am going.
Present Perfect	have/has	subject + have/has + past participle	I have gone.
Present Perfect Continuous	have/has been	subject + have/has been + verb+ing	I have been going.
Present Simple	do/does	subject + base verb	I go, She goes.

Ця таблиця розкладає часові категорії на три основних відділення: минуле, теперішнє і майбутнє, кожне з яких поділяється на додаткові підкатегорії, що описують різні стадії відношення до основного часового моменту. Концептуалізація часу в мові включає використання різних граматичних, лексичних та контекстуальних засобів для передачі темпоральних відносин.

Кожна з цих категорій часу дозволяє мовцям виражати тонкі відтінки темпоральних відносин у контексті розмови або тексту, забезпечуючи більш точне і виразне спілкування щодо часу подій. Темпоральність можна уявити як глибоке сплетіння об'єктивного і суб'єктивного сприйняття часу, як особливу форму сприйняття світу через відносини минуле, теперішнє і майбутнє. Це важливий аспект пізнання, який вимагає аналізу когнітивних процесів. Такий підхід до часу як до одиниці мислення і культурної свідомості має багатогранне тлумачення і виражається не тільки в лінгвістиці, а й в інших галузях знань [52, с. 183-191].

О.О. Селіванова визначає концепт як складну інформаційну структуру свідомості, що включає знання про світ у вербальній і невербальній формах, здобуті через взаємодію різних психічних функцій [32, с. 44-50]. Вона спирається на роботи О.С. Кубрякової, яка описує концепт як ментальну одиницю, що відображає людські знання і досвід, формуючи нашу мовну і концептуальну систему [33, с. 49-53]. Час, як вважає І.Г. Мисик, є одним з універсальних концептів, який не має культурних настанов і представляється в двох формах: категорійній та теософській [29, с. 21-23]. Цей концепт забезпечує підґрунтя для розуміння безлічі темпоральних понять, таких як часові інтервали, дні тижня, місяці та пори року.

Філософ В. Еванс аргументує, що час — це не абстракція, а скоріше феноменологічна реальність, яка формується через безпосередній досвід особистості [44]. Важливо аналізувати не тільки концептуальний рівень темпоральності, а й ті процеси, які відбуваються до формування чітких

концептуальних структур. Переходячи до роману «Everything is Illuminated» Джонатана Сафрана Фоера, можемо спостерігати як час стає центральним елементом, який впливає на всі аспекти оповіді. Роман використовує складну структуру, де переплетення різних часових ліній і перспектив створює унікальний наративний стиль. Фоер вдається до різних темпоральних мотивів, які інтегруються через історії різних генерацій, переплетені між собою і розповіді про минуле, що освітлюються через спогади та листи. Час у цьому творі не просто вимірює тривалість подій або перерви між ними; він активно формує сенс і сприйняття оповіді.

Д.С.Фоер використовує час як символ, особливо в контекстах, де минуле освітлюється через особисті і колективні спогади, показуючи як історичні події впливають на особисті долі. Наприклад, через повторювані спогади про Другу світову війну, час стає віссю, навколо якої крутяться ключові події роману. Це підкреслює, як минуле накладає відбиток на сучасність, і як різні генерації сприймають події різними способами. В романі час не є лінійним, а представлений як мозаїка різних часових шарів, що переплітаються. Це можна побачити, коли Олександр, один з персонажів, описує свої відчуття про минуле та майбутнє: «*Father used to dub me Shapka, for the fur hat I would don even in the summer month. He ceased dubbing me that because I ordered him to cease dubbing me that [65, c. 30].*»

Темпоральні мотиви також проявляються у розповідях про сімейні легенди та історичне минуле, що відіграють важливу роль у формуванні ідентичності персонажів. Наприклад, розповідь про дідуся, який любив слухати Семмі Девіса Молодшого, і його улюблений пес отримав ім'я на честь співака: «*If you're wondering what my bitch's name is, it is Sammy Davis, Junior, Junior. She has this name because Sammy Davis, Junior was Grandfather's beloved singer...[63, c. 56]*»

Олександр Перхов, герой роману, часто роздумує про своє минуле та майбутнє, використовуючи час як рамку для свого розповіді. В одному із

фрагментів він згадує свої дитячі переживання і роздуми про майбутнє: *«It was only four days previous that he made his eye blue from a mismanagement with a brick wall [63, с. 56].»* Цей фрагмент вказує на те, як минуле впливає на його розуміння сучасності. Також Олександр зазначає про свої сподівання та плани, які відображають його бачення майбутнього: *«I was so effervescent to go to Lutsk and translate for Jonathan Safran Foer. It would be unordinary [65, с. 30].»* Тут він використовує майбутній час, щоб підкреслити своє хвилювання та очікування від майбутніх подій, що є важливими для його життєвого шляху. В романі також зустрічаються виразні моменти, коли персонажі роздумують про вплив часу на своє життя і взаємовідносини. Олександр згадує свою сім'ю та взаємодію з нею у контексті часу, який вони проводять разом або окремо:

«Mother is a humble woman. Very, very humble. She toils at a small café one hour distance from our home. She presents food and drink to customers there, and says to me, 'I mount the autobus for an hour to work all day doing things I hate. You want to know why? It is for you, Alexi-stop-spleening-me! One day you will do things for me that you hate. That is what it means to be a family. [65, с. 30]'»

Цей фрагмент підкреслює, як час, проведений матір'ю на роботі та у подорожах до неї, формує її взаємовідносини з сином та впливає на їхнє спільне розуміння сімейних обов'язків. Також він демонструє, як час стає чинником, що визначає жертви, які люди готові нести заради родини. Крім того, у романі час часто використовується для вираження глибоких особистих переживань персонажів. Олександр згадує емоційний досвід, який також стосується часу:

«And did I mention that I do not spleen her nearly so much as I desire to? But I do not do these things because we are a family. I do them because they are common decencies. That is an idiom that the hero taught me.» [65, с. 30]

Ці слова відображають, як час, витрачений на взаємодію з матір'ю, змінює його ставлення до особистих бажань та сімейних відносин, підкреслюючи складність і багатовимірність часу як концепту. Через ці

приклади ми бачимо, як Фоер використовує темпоральні мотиви для розкриття внутрішнього світу своїх персонажів, забезпечуючи читачам глибше розуміння їхніх переживань та емоцій, що є ключем до концептуалізації часу у літературному контексті.

«Salutations from Ukraine. I just received your letter and read it many times, notwithstanding parts that I read aloud to Little Igor. (Did I tell you that he is reading your novel as I read it? I translate it for him, and I am also your editor.) I will utter no more than that we are both anticipating the remnants. It is a thing that we can think about and converse about. It is also a thing that we can laugh about, which is something we require [65, c. 31].»

Семантичний аналіз: У цьому фрагменті ключові слова «anticipating», «think about», «converse about» та «laugh about» мають темпоральні конотації, які вказують на очікування майбутніх подій і взаємодій. Використання цих слів допомагає підкреслити напружене очікування і бажання майбутніх подій.

«One lesson is that it does not matter if you are guileless, or delicate, or modest. Just be yourself. I could not believe that your grandfather was such an inferior person, to be carnal with the sister of his wife, and on the day of his wedding, and to be carnal while standing, which is a very inferior arrangement, for reasons you should be aware of. And then he is carnal with the aged woman, who must have had a very slack box, which I will utter no more about. How can you do this to your grandfather, writing about his life in such a manner? Could you write in this manner if he was alive? And if not, what does that signify? [65, c. 31]»

Порівняльний аналіз: У цьому фрагменті ми бачимо контраст між поведінкою та моральними нормами персонажів у різних культурних контекстах. Порівняння «inferior person» та «aged woman» демонструє моральну оцінку дій персонажів, що впливають на сприйняття часу та подій.

«We drove the car behind Augustine, who walked. (Sammy Davis, Junior, Junior walked next to her, to be her companion, and so that we would not have to smell the bitch's farts in the car.) It was only one kilometer distance, Augustine said,

so it would be possible for her to walk, and we would still arrive before it was too dark to see anything [65, c. 34].»

Діахронічний аналіз: У цьому фрагменті використання темпоральних маркерів, таких як «one kilometer distance», «before it was too dark», вказує на послідовність подій та їхній вплив на наратив. Це допомагає зрозуміти, як часові зміни впливають на розвиток сюжету.

«It is the act of remembering, the process of remembrance, the recognition of our past... Memories are small prayers to God, if we believed in that sort of thing...[65, c. 35]»

Структурно-функціональний аналіз: У цьому фрагменті використання часових форм «remembering», «remembrance», «recognition» підкреслює важливість процесу пам'яті для персонажів. Граматичні конструкції допомагають структурувати наратив, показуючи, як минуле впливає на теперішнє і майбутнє.

Результати аналізу підкреслюють, як Джонатан Сафран Фоер використовує темпоральні структури для створення багатопланового наративу, що впливає на емоційне сприйняття читача та розвиток персонажів. Семантичний аналіз розкриває значення ключових темпоральних конструкцій, порівняльний аналіз виявляє культурні відмінності у сприйнятті часу, діахронічний аналіз показує зміну значень у часовій перспективі, а структурно-функціональний аналіз демонструє, як часові форми впливають на структуру та функції тексту.

Для візуалізації функціонально-семантичного поля (ФСП) темпоральності в романі Джонатана Сафрана Фоера «Everything is Illuminated», ми створимо схему, де центральне ядро буде складатися з основних часових конструкцій: минулий, теперішній та майбутній час. Периферію складуть додаткові темпоральні маркери та структури, які уточнюють та розширюють основну темпоральну рамку.

Ядро (Основні часові конструкції)

1. Минулий час

- Приклад: «*He couldn't bear to live, but he couldn't bear to die. He couldn't bear the thought of her making love to someone else, but neither could he bear the absence of the thought. And as for the note, he couldn't bear to keep it, but he couldn't bear to destroy it either. So he tried to lose it...*»

- Інтерпретація: Цей уривок демонструє, як спогади можуть стати частиною ідентичності персонажа, впливаючи на його емоційний стан і життя загалом.

2. Теперішній час

- Приклад: «*Are you donning cologne? I asked. What? Are you donning any cologne? ... Because she loves cologne. It makes her sexually stimulated.*»

- Інтерпретація: Використання теперішнього часу для діалогу між персонажами, який розкриває їхні стосунки та культурні розбіжності.

3. Майбутній час

- Приклад: «*I want to see Trachimbrod,*» the hero said. «*To see what it's like, how my grandfather grew up, where I would be now if it weren't for the war.*»

- Інтерпретація: Використання майбутнього часу для висловлювання планів та мотивацій персонажів, що допомагає розвивати сюжет.

Периферія (Додаткові темпоральні маркери)

1. Темпоральні прислівники

- Приклад: «*I can't live with that smell.*»
- Інтерпретація: Прислівники, які уточнюють часові рамки або деталі, допомагають створити більш конкретний контекст для дій та подій.

2. Перфектні форми

- Приклад: «*He has lost a wife and a baby.*»

- Інтерпретація: Перфектні форми використовуються для опису дій, що мають тривалий вплив або значення, підкреслюючи емоційну важливість подій.

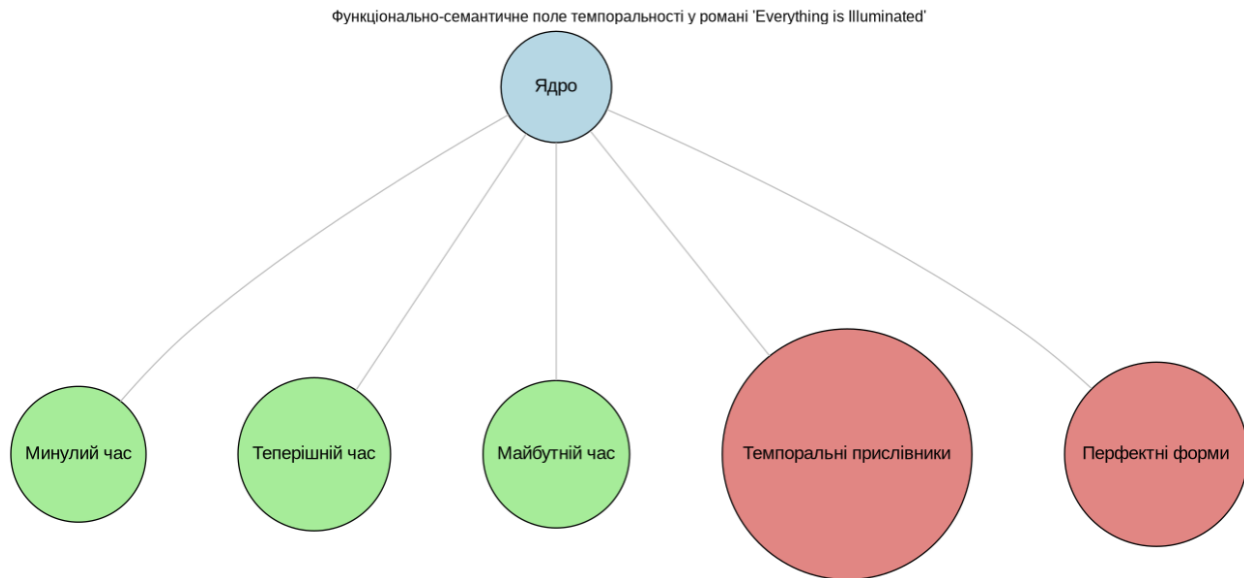

Рис.2.1. Схема функціонально-семантичного поля темпоральності

У даній схемі ядро ФСП темпоральності складається з основних часових конструкцій (минулий, теперішній та майбутній час), які є центральними для розуміння часових відносин у романі. Периферія включає темпоральні прислівники та перфектні форми, які уточнюють та розширюють часові рамки основних конструкцій, забезпечуючи більш деталізований і багатовимірний контекст. Таке подання дозволяє читачам глибше зрозуміти, як Джонатан Сафран Фоер використовує час для розкриття персонажів, розвитку сюжету та створення емоційного впливу в романі «Everything is Illuminated».

Такий підхід в аналізі дозволяє виявити, наскільки глибоко темпоральні структури вплетені в тканину літературного твору і як вони впливають на його інтерпретацію та сприйняття читачами. Функціонально-семантичне поле темпоральності в «Everything is Illuminated» служить не тільки для розкриття тем і персонажів, а й створює основу для розуміння загальнолюдських проблем пам'яті, історії та ідентичності.

2.2. Репрезентація темпоральності в мові твору: аналіз лінгвістичних особливостей у діалогах та описах

Темпоральність у мові літературних творів — це складний і багатовимірний аспект, який впливає на сприйняття часу та подій у творі. Автори використовують різні лінгвістичні засоби для створення часової перспективи, що важливо для розуміння контексту і емоційного впливу твору на читача [60, с. 171].

Перше, на що варто звернути увагу, це часові форми глаголів. Вони можуть бути минулими, теперішніми або майбутніми, і кожна форма має свої нюанси в залежності від контексту розповіді [64, с. 343-451]. Минулий час може викликати у читача відчуття ностальгії або розкаяння, теперішній — створює відчуття невідкладності, а майбутній — очікування чи тривогу. Аспектуальність глаголів також відіграє велику роль, адже вона допомагає визначити, чи дія була завершена чи все ще триває, що впливає на наше сприйняття подій у творі.

Крім того, літературні описи часто включають часові маркери, такі як вказівки на час доби або пору року. Це допомагає читачам уявити сцену, створює настрій і атмосферу. Наприклад, опис засніженого зимового вечора може викликати відчуття холоду та самотності, тоді як зображення яскравого літнього ранку може налаштувати на оптимістичний лад. В діалогах, темпоральні відносини особливо важливі, оскільки вони впливають на динаміку розмови та розвиток сюжету. Використання різних часових форм в діалогах може підсилити емоційну напругу або, навпаки, розрядити обстановку. Також важливо, як часто автори включають темпоральні переходи, наприклад, переходи від минулого до теперішнього, що може вказувати на зміну точки зору або на важливі моменти рефлексії персонажів [58, с. 37].

Кожен з цих елементів — часові форми глаголів, аспектуальність, часові маркери в описах і темпоральні конструкції в діалогах — виконує свою роль у створенні багатовимірного і зануреного досвіду читання, дозволяючи читачам не просто спостерігати події, а відчувати їх через призму часу [47, с. 24]. Для аналізу темпоральності важливо розглядати як експліцитні, так і імпліцитні мовні засоби. Експліцитні засоби включають вживання граматичних часів, таких як минулий, теперішній і майбутній, що допомагає читачам орієнтуватися у часових рамках розповіді. Імпліцитні засоби можуть включати використання адвербіалів часу, тимчасових фраз, які підкреслюють відносність часу, його текучість або статичність.

Переходячи до аналізу роману Джонатана Сафрана Фоера «Everything is Illuminated», можна бачити, як різноманітні лінгвістичні особливості діалогів та описів використовуються для репрезентації темпоральності. Через різні стилі оповіді, які чергуються між першою та третьою особами, час у творі стає майже пластичним елементом, що дозволяє автору маніпулювати сприйняттям подій читачем. В одному з яскравих прикладів, де Олександр, один з персонажів, розповідає про своє життя, використання часу допомагає підкреслити його особистісний розвиток та зміну його відношення до сім'ї та самого себе. Він згадує минуле, яке впливає на його теперішнє становище: «*Father used to dub me Shapka...*» [65, с. 25]. Це створює емоційний резонанс і водночас розкриває глибину переживань персонажа, його ностальгію і відчуття втрати.

Також в романі видно, як час використовується для створення контрасту між минулим і майбутнім, особливо у взаємодіях між персонажами: «*I was so effervescent to go to Lutsk and translate for Jonathan Safran Foer. It would be unordinary.*» [65, с. 31] За допомогою часових конструкцій Фоер створює динамічний ритм розповіді, що веде до постійного переосмислення подій і мотивацій персонажів.

Також він висловлює емоційну реакцію матері на його зовнішній вигляд, що є важливим для розуміння їхніх взаємин:

««Alexi-stop-spleening- me!,' she said, 'you appear mentally unbalanced with your hairs split like that.' She did not intend it, I know. Very often Mother utters things that I know she does not intend.» [63, с. 56]

Темпоральні конструкції у мові зазвичай пов'язані з вираженням часових відносин. В цьому випадку, фраза «Very often Mother utters things that I know she does not intend» використовує часове слово «often» для вказівки на повторюваність дії у часі. Це допомагає нам зрозуміти, що такі висловлювання від матері є частими та, можливо, не завжди відображають її справжні наміри або емоції. Ці деталі не лише розкривають характери, але й показують, як часові параметри впливають на розвиток сюжету та динаміку взаємин між персонажами. Олександр згадує минуле, яке суттєво впливає на його теперішні дії та майбутні плани, відображаючи глибокий зв'язок темпоральності з особистісним і суспільним життям персонажів.

Семантичний аналіз

«I implore myself to paint Trachimbrod, so you will know why we were so overawed. There was nothing. When I utter 'nothing' I do not mean there was nothing except for two houses, and some wood on the ground, and pieces of glass, and children's toys, and photographs. When I utter that there was nothing, what I intend is that there was not any of these things, or any other things [65, с. 46].»

Цей фрагмент показує використання слова «nothing» для передачі абсолютної порожнечі та знищення. Семантичний аналіз виявляє, що «nothing» вживається не тільки для буквального позначення відсутності предметів, але й для підкреслення повного знищення та втрати.

Порівняльний аналіз

«They made us in lines,» she said. «They had lists. They were logical [65, с. 30].»

Цей фрагмент порівнює організованість і методичність дій нацистів з хаосом і розпачем жертв. Порівняння показує контраст між систематичністю злочинів і людськими трагедіями.

Діахронічний аналіз

«They burned the synagogue. That was the first thing they did. Then they made all of the men in lines [65, с. 17].»

Діахронічний аналіз цього фрагменту показує, як історичні події, такі як спалення синагоги та розстріли, впливають на наратив. Події подаються в хронологічному порядку, що допомагає читачу зрозуміти послідовність та наслідки злочинів.

Структурно-функціональний аналіз

«They made us in lines,» she said. «They had lists. They were logical [65, с. 76].»

У цьому фрагменті використання часових форм («made», «had») та синтаксичних конструкцій (дієслів у минулому часі) допомагає структурувати події та передати їхню логічну послідовність. Це підкреслює організованість та методичність дій нацистів, створюючи контраст з емоційним станом жертв.

Проведений аналіз показує, як Джонатан Сафран Фоер використовує різні мовні засоби для створення багатошарового наративу, що впливає на емоційне сприйняття читача та розвиток персонажів. Семантичний аналіз розкриває значення ключових темпоральних конструкцій, порівняльний аналіз виявляє культурні відмінності у сприйнятті часу, діахронічний аналіз показує зміну значень у часовій перспективі, а структурно-функціональний аналіз демонструє, як часові форми впливають на структуру та функції тексту.

Ядро функціонально-семантичного поля темпоральності:

- **Минулий час:**
 - Приклад: *«They burned the synagogue [65, с. 31].»*

- Інтерпретація: Використання минулого часу для опису подій, що вже відбулися, підкреслює історичний контекст та наслідки.
- **Теперішній час:**
 - Приклад: «*I implore myself to paint Trachimbrod, so you will know why we were so overawed [65, с. 46].*»
 - Інтерпретація: Використання теперішнього часу для вираження поточних дій та емоцій, підкреслює актуальність та значущість.
- **Майбутній час:**
 - Приклад: «*We will see what happens next [65, с. 34].*»
 - Інтерпретація: Використання майбутнього часу для висловлювання планів та очікувань, що допомагає розвивати сюжет.

Периферія функціонально-семантичного поля темпоральності:

- **Темпоральні прислівники:**
 - Приклад: «*rapidly [65, с. 46]*»
 - Інтерпретація: Прислівники уточнюють часові рамки дій та подій, допомагаючи створити більш конкретний контекст.
- **Перфектні форми:**
 - Приклад: «*They had lists [65, с. 76].*»
 - Інтерпретація: Використання перфектних форм для опису дій, що мають тривалий вплив або значення, підкреслює емоційну важливість подій.

Аналіз лінгвістичних особливостей у «Everything is Illuminated» допомагає глибше зрозуміти, як Джонатан Сафран Фоер використовує мову як засіб для дослідження темпоральності, зміщуючи часові рамки та використовуючи час як ключовий елемент для розкриття теми пам'яті,

ідентичності та культурних зв'язків. Темпоральність у мові літературних творів відіграє вирішальну роль у формуванні структури та змісту тексту, сприяючи глибокому зануренню читача в авторський світ. Згідно з Немировською (2017), часова лексика в українській та англійській мовах виконує текстоутворюючу, хронотопічну та експресивну функції, що є ключовими для розкриття авторської концепції.

Українська та англійська мови мають різні підходи до граматичного вираження часу, проте кожна з них пропонує унікальні засоби для передачі темпоральності. Англійська мова має багатий вибір часових форм, включно з дванадцятьма граматичними часами, що поділяються на теперішні, минулі та майбутні. Це дозволяє авторам з англійською як рідною мовою точно вказувати на часові відношення і нюанси дій, що відбуваються у творах. Наприклад, *Present Perfect* використовується для опису дії, яка була завершена у минулому, але має важливість у теперішньому, тоді як *Future Continuous* може описати дію, що відбудеться у майбутньому, але буде тривати певний час [47, с. 21-28].

В українській мові, хоча кількість граматичних часів менша і обмежується чотирма основними формами, проте велике значення має розрізнення на доконаний та недоконаний види дієслів [41, с. 143]. Доконаний вид використовується для вираження завершеності дії, а недоконаний — для показу процесуальності чи тривалості. Це особливо помітно у складних синтаксичних конструкціях, де часові відношення між подіями мають вирішальне значення для розуміння тексту.

Також цікавим є підхід до перекладу часових форм між цими двома мовами. У контекстах, коли англійські дієслова, як *to say*, *to think*, вживаються у минулому часі, українська мова часто використовує недоконаний вид для передачі дій, що відбувались паралельно основній дії. Так, замість англійського *Future Continuous-in-the-Past* може бути використано українське дієслово недоконаного виду [47, с. 24].

У літературних творах часова структура мови не просто служить оформленню тексту, а стає засобом глибшого розкриття тем, ідей і характерів. Використання різних темпоральних форм може впливати на ритміку тексту, допомагає створити особливу атмосферу або навіть вказати на психологічні зміни в стані персонажів. Ці характеристики часу в мові є важливими не тільки для створення образної системи твору, але й для поглибленого вивчення лінгвістичних та культурних аспектів, що впливають на переклад та інтерпретацію текстів різними мовними спільнотами. У діалогах темпоральність часто виступає як ключовий засіб для вираження динаміки відносин між персонажами та розвитку сюжету. Через темпоральні вказівки в діалогах (наприклад, використання часових форм минулого для згадок про минуле або майбутнього для планів і сподівань) автори створюють певну очікувану секвенцію подій, що підсилює інтригу або конфлікт [37, с. 76-81]. Мова персонажів часто включає зміни темпоральних маркерів, що можуть вказувати на зміну емоційного стану, внутрішнього конфлікту або еволюцію відносин. Наприклад, перехід від майбутнього до минулого часу в одній репліці може показати зміну настрою персонажа або його відношення до теми розмови.

В описах темпоральність використовується для створення атмосфери і контексту. Через часові відмітки, такі як час доби або пора року, автор може встановлювати фон, який посилює настрій сцени або підкреслює певні теми твору. Додатково, опис часових періодів або історичних епох допомагає читачам розташувати дію в конкретному часовому та культурному контексті, збагачуючи їхнє розуміння сюжету та персонажів.

Також, використання детальних темпоральних описів допомагає у створенні візуальних образів, які підсилюють загальне враження від читання. Наприклад, детальний опис ранкової роси на листі восени може не тільки змалювати красу природи, але й символічно відображати новий початок або закінчення якоїсь епохи в житті персонажів. Інтеграція темпоральності в

діалоги та описи створює мультидименсійну структуру твору, де час стає не просто маркером, а складною сіткою зв'язків, що формує художній світ [7, с. 29-32]. Ці характеристики сприяють глибокому зануренню у внутрішній світ твору, відкриваючи перед читачем багатошаровість тексту і майстерність автора в маніпулюванні часом як художнім засобом. Діалоги в романі часто використовуються для передачі внутрішніх переживань персонажів і їхньої взаємодії з навколишнім світом. Наприклад, Олександр описує свої враження від Львова та порівнює його з Одесою, використовуючи теперішній час для створення відчуття безпосередності:

«We arrived in Lvov in only eleven hours, but yet traveled at once to the train station as Father ordered. It was rigid to find, and we became lost people many times. This gave Grandfather anger. 'I hate Lvov!' he said. We had been there for ten minutes.» [65, с. 56]

Цей фрагмент показує, як герої реагують на нові обставини і як їхні емоції змінюються з часом. Олександр згадує свої попередні враження від Одеси і порівнює їх з новим досвідом у Львові, що підкреслює динамічність його сприйняття часу [37, с. 35-36]. Важливу роль відіграють також описи, які допомагають створити атмосферу і передати емоційний стан персонажів. Опис Львова підкреслює контраст між містом і попередніми враженнями Олександра:

«Lvov is big and impressive, but not like Odessa. Odessa is very beautiful, with many famous beaches where girls are lying on their backs and exhibiting their first-rate bosoms. Lvov is a city like New York City in America. New York City, in truth, was designed on the model of Lvov.» [65, с. 56]

Такі описи створюють контраст між минулим і теперішнім, а також підкреслюють культурні відмінності, які впливають на сприйняття героїв.

Діалоги між Олександром і Джонатаном також ілюструють, як різні мовні особливості можуть викликати непорозуміння та підкреслюють культурні розбіжності:

««Alex?» I told him yes. 'You're my translator, right?' I asked him to be slow, because I could not understand him. In truth I was manufacturing a brick wall of shits. I attempted to be sedate. 'Lesson one. Hello. How are you doing this day?' 'What?' 'Lesson two. OK, isn't the weather full of delight?' 'You're my translator,' he said, manufacturing movements, 'yes?' 'Yes,' I said, presenting him my hand. 'I am Alexander Perchov. I am your humble translator.'»[65, с. 58]

Цей діалог підкреслює труднощі в комунікації, які виникають через мовні бар'єри, а також різні сприйняття і використання часу в різних культурних контекстах. Використання простих запитань і відповідей, а також повторів допомагає передати напруження і невпевненість, з якими стикаються персонажі.

Використання темпоральних конструкцій у діалогах та описах у романі «Everything is Illuminated» дозволяє автору не тільки створювати багатогранний і динамічний сюжет, але й глибше розкривати внутрішній світ персонажів, їхні емоції і відчуття часу. Це надає тексту багатовимірності і допомагає читачам краще зрозуміти взаємодію між персонажами та їхніми оточеннями.

2.3. Вплив часу на персонажів і сюжет: розгляд темпоральності як ключового елементу в розвитку сюжетних ліній

Час відіграє фундаментальну роль у будь-якій історії, адже саме він диктує порядок подій, розкриває еволюцію персонажів та формує динаміку сюжету [36, с. 142]. Розуміння темпоральності як ключового елементу оповіді дає змогу письменникам та читачам глибше зануритися у світ твору, відчути його атмосферу та пережити емоції героїв.

Вплив часу на персонажів

- **Зміна та розвиток:** З плином часу персонажі зазнають змін як фізично, так і емоційно. Вони дорослішають, набувають нового досвіду, роблять помилки та вчаться на них. Ці зміни відображаються в їхніх думках, почуттях, поведінці та взаєминах з іншими персонажами.

- **Розкриття глибини:** Темпоральність дозволяє письменникам поступово розкривати глибину та багатогранність своїх персонажів. Через вчинки, слова та реакції на події протягом певного проміжку часу читач знайомиться з їхніми мотивами, цінностями, страхами та мріями.

- **Емоційний резонанс:** Зображення впливу часу може викликати сильні емоції у читача. Спогади про минуле, втрати, очікування майбутнього – все це робить історію більш зворушливою та реалістичною.

Вплив часу на сюжет

- **Структура та динаміка:** Час визначає структуру сюжету, його темп та динаміку. Письменники можуть використовувати різні темпоральні прийоми, такі як флешбеки, флешфорварди, еліпсиси, щоб підкреслити певні аспекти історії, створити інтригу або нагнітання напруги.

- **Причинно-наслідкові зв'язки:** Темпоральність допомагає встановити причинно-наслідкові зв'язки між подіями та продемонструвати, як дії персонажів у минулому впливають на їхнє життя у теперішньому та майбутньому.

- **Символізм та алегорія:** Час може використовуватися як символ або алегорія для глибшого розкриття теми твору. Наприклад, зміна сезонів може символізувати зміни в житті героя, а плинність часу може підкреслювати швидкоплинність життя.

Тема впливу часу на персонажів і розвиток сюжету в літературних творах є важливою в аналізі літературних динамік та змісту. Час, як ключовий елемент у розвитку сюжетних ліній, використовується для структурування наративу, розкриття характерів персонажів, та впливає на загальне сприйняття історії [30, с. 67]. В літературі час може бути представлений як лінійний, циклічний або фрагментований, кожен з яких вносить свій вклад у розуміння твору та його персонажів.

Лінійний час відображає послідовний розвиток подій, який сприяє зрозумілості сюжету та допомагає читачеві слідкувати за прогресом персонажів. Використання лінійного часу дозволяє авторам показати еволюцію персонажів та їхнє зростання або падіння через час [10, с. 180]. Наприклад, у більшості класичних романів час служить основою для розвитку головних героїв, їхніх взаємин і змін у житті. Циклічний час використовується для висвітлення тем, таких як вічне повернення, доля та спадкоємність. Цей підхід часто зустрічається в творах, де історія повторюється або де події відображаються через покоління. Циклічний час дозволяє глибше зануритись у аналіз того, як минуле впливає на майбутнє, і як персонажі можуть реплікувати або ж вирватися з цих повторюваних циклів.

Фрагментований час, що став особливо популярним у сучасній літературі, використовується для створення розширеного наративу, де часові періоди переплітаються, а сюжетні лінії можуть бути не послідовними. Це дозволяє авторам експериментувати з перспективою і глибиною, відображаючи психологічний стан персонажів, їх сприйняття реальності або підкреслюючи теми пам'яті та травми [25, с. 155-157]. В такому контексті час може відігравати роль каталізатора для розкриття внутрішніх конфліктів героїв та їх реакції на події, що змінюють життя. Кожен із цих підходів до репрезентації часу в літературі вносить важливий вклад у розвиток сюжетних ліній і розуміння персонажів. Через використання різних темпоральних структур, автори не тільки створюють складні й багатовимірні сюжети, але й

досліджують різноманітні аспекти людського досвіду, підкреслюючи змінність, непостійність і багатогранність часу як основного елемента в літературному творі. Темпоральність у літературі відіграє важливу роль у формуванні характерів персонажів та розвитку сюжетних ліній [18, с. 38]. Час не лише визначає хронологічну послідовність подій, але й впливає на емоційний стан героїв, їхні стосунки та внутрішні переживання. У романах, де темпоральність є ключовим елементом, автори використовують різні часові конструкції для створення динамічного наративу, що дозволяє читачам глибше зануритися у внутрішній світ персонажів.

Важливість темпоральності у літературному творі полягає у її здатності відображати складність людського досвіду через взаємодію минулого, теперішнього і майбутнього [56, с. 33-34]. Час в таких творах може бути представлений як лінійний або як циклічний, змінюватися в залежності від суб'єктивного сприйняття персонажів, що дозволяє автору маніпулювати наративом та створювати багатогранні сюжети. У романі Джонатана Сафрана Фоера «Everything is Illuminated» час виступає не лише як фон для подій, але й як активний учасник, що впливає на життя персонажів та розвиток сюжету. Наприклад, спогади героїв про минуле часто визначають їхні дії у теперішньому та очікування на майбутнє. Це можна побачити у фрагменті, де персонажі говорять про пам'ять і її важливість:

«It is the act of remembering, the process of remembrance, the recognition of our past... Memories are small prayers to God, if we believed in that sort of thing...»
[65, с. 81]

Цей уривок підкреслює значення пам'яті та минулого у житті персонажів, їхню здатність переживати та інтерпретувати минулі події, що впливають на їхнє теперішнє та майбутнє.

Діалоги та описи у романі також розкривають, як персонажі взаємодіють з часом. Наприклад, коли Олександр описує своє перше враження від Львова,

він використовує часові маркери для створення емоційного контрасту між минулим та теперішнім:

«Lvov is big and impressive, but not like Odessa... I have never witnessed a place fashioned of so much concrete... This is something that the hero and I would speak about later, when we were having an absence of words.» [65, с. 43]

Цей фрагмент показує, як минуле досвіду персонажа впливає на його теперішнє сприйняття нового міста, підкреслюючи значення порівняння і пам'яті у його житті.

Вплив часу на персонажів також видно у їхніх взаємодіях один з одним та з оточуючим світом. Наприклад, коли Олександр зустрічає Джонатана на вокзалі, їхня розмова відображає не лише їхні перші враження один від одного, але й впливає на подальший розвиток їхніх відносин:

«He must have witnessed the sign I was holding, because he punched me on the shoulder and said, 'Alex?' I told him yes. 'You're my translator, right?' I asked him to be slow, because I could not understand him. In truth I was manufacturing a brick wall of shits... 'I am Alexander Perchov. I am your humble translator.'»[65, с. 27]

Цей діалог демонструє, як перше враження та невпевненість у спілкуванні можуть впливати на розвиток відносин між персонажами, створюючи напругу і непорозуміння, що з часом можуть перерости у дружбу або конфлікт.

«THE DISGRACED USURER Yankel D took the baby girl home that evening. Here we go, he said, up the front step. Here we are. This is your door. And here, this is your doorknob I am opening. And here, this is where we put the shoes when we come in. And here is where we hang the jackets. He spoke to her as if she could understand him...» [65, с. 48]

Цей уривок демонструє, як Янкель намагається надати нове життя дитині, при цьому він сам занурюється у свої спогади та рефлексії про минуле. Він розповідає дівчинці про кожен аспект їхнього нового дому, формуючи

зв'язок між теперішнім і майбутнім. Далі, Янкель роздумує про своє минуле, втрачених дітей і дружину:

«Yankel had lost two babies, one to fever and the other to the industrial flour mill, which had taken a shtetl member's life every year since it first opened. He had also lost a wife, not to death but to another man. He had returned from an afternoon at the library to find a note covering the SHALOM! of their home's welcome mat: I had to do it for myself.» [65, с. 50]

Ці спогади показують, як минулі втрати і події впливають на теперішнє життя Янкеля. Час стає для нього джерелом болю, але також і нагадуванням про те, що життя продовжується, незважаючи на всі труднощі. Янкель також використовує свої думки про минуле для того, щоб зрозуміти і прийняти теперішнє:

«But his wife was his first and only love, and it was the nature of those from the tiny shtetl to forgive their first and only loves, so he forced himself to understand, or pretend to understand.» [65, с. 48]

Цей фрагмент підкреслює, як темпоральність може впливати на емоційний і психологічний стан персонажа, формуючи його реакції на теперішні події через призму минулого досвіду. Крім того, час у романі часто представлений через спогади та роздуми інших персонажів. Це дозволяє створити багат шарову наративну структуру, де різні часові періоди переплітаються і взаємодіють, формуючи повну картину життя героїв.

На основі аналізу вищенаведених прикладів, побудуємо функціонально-семантичне поле темпоральності:

1. Ядро ФСП темпоральності

- **Спогади та пам'ять:** Вплив минулого на теперішнє та майбутнє (Приклад 1)
- **Часові маркери:** Використання часових маркерів для створення емоційного контрасту (Приклад 2)

- **Перші враження:** Вплив перших вражень на майбутні відносини (Приклад 3)
- **Втрати і прийняття:** Вплив минулих втрат на теперішнє життя (Приклад 4)
- **Емоційний стан:** Вплив часу на емоційний і психологічний стан персонажів (Приклад 5)

2. **Периферія ФСП темпоральності**

- **Часові прислівники:** Визначення періодичності або інтенсивності дій (наприклад, «often» у контексті постійних дій)
- **Перфектні форми дієслів:** Показ дій, що мають тривалий вплив (наприклад, «had lost» у контексті втрат)
- **Часові фрази і контексти:** Наприклад, фрази «when we were having an absence of words» для вказівки на певний час у минулому, який має значення для теперішнього.

Таким чином, функціонально-семантичне поле темпоральності у романі Джонатана Сафрана Фоера «Everything is Illuminated» складається з ключових елементів, що відображають різні аспекти впливу часу на персонажів і розвиток сюжету. Це поле допомагає зрозуміти, як автор використовує час як центральний елемент для побудови наративу і розкриття глибоких емоційних та психологічних переживань героїв.

Таким чином, темпоральність у романі «Everything is Illuminated» є ключовим елементом, що визначає розвиток сюжетних ліній і впливає на життя персонажів. Час допомагає автору розкрити глибокі внутрішні конфлікти та емоції героїв, створюючи багатогранний і насичений наратив, що захоплює читача і дозволяє йому глибше зануритися у світ твору.

2.4. Методологічні аспекти аналізу ФСП темпоральності: інтерпретація та значення темпоральних структур у контексті твору

Тема методологічних аспектів аналізу функціонально-семантичного поля (ФСП) темпоральності є ключовою у лінгвістичному та літературному аналізі, оскільки вона дозволяє глибше розуміння того, як часові структури впливають на значення і сприйняття літературних творів. ФСП темпоральності охоплює вивчення різноманітних способів, за допомогою яких час виражається у мові, і як ці вираження сприяють формуванню змісту та структури тексту [16, с. 36]. Основою аналізу ФСП темпоральності є розуміння того, що темпоральні структури не просто фіксують хронологічну послідовність подій, але й відіграють важливу роль у формуванні глибинних значень та тем твору. Ці структури можуть включати різні граматичні часи, аспекти, а також лексичні засоби, такі як темпоральні маркери або часові адвербіали.

Методологічний підхід до аналізу темпоральності вимагає детального вивчення контексту використання темпоральних елементів у тексті. Це означає не лише ідентифікацію і класифікацію темпоральних форм, але й аналіз їхньої ролі в наративній структурі та їх вплив на розкриття характерів, атмосфери та головних тем твору. Наприклад, аналіз того, як автор використовує минулий час для опису значущих моментів у житті персонажів, може допомогти виявити приховані мотиви або психологічні особливості [24, с. 24-27]. Крім того, інтерпретація темпоральних структур включає вивчення того, як часові перехідні зв'язки між сценами або розділами впливають на розвиток сюжету та динаміку подій. Часто такі переходи можуть символізувати внутрішні перетворення, зміни в світогляді персонажів або кульмінаційні моменти у творі.

Використання методології ФСП темпоральності також сприяє глибшому розумінню міжетекстових зв'язків, як-от вплив історичних, культурних або

філософських контекстів на вибір темпоральних структур. Аналіз, як часові відношення в тексті корелюють із загальнокультурними поняттями часу, може відкрити нові шляхи для інтерпретації та критики літературного твору [1, с. 27-30]. Аналіз темпоральності в художніх творах є складним завданням, яке вимагає комплексного підходу. Цей процес не обмежується простим визначенням, як використовується час у тексті, але й включає глибоку інтерпретацію його значення та впливу на загальний задум твору [1, с. 28]. Розгляд темпоральності включає кілька ключових методологічних аспектів:

1. Визначення темпоральних структур: Основний крок полягає в ідентифікації темпоральних структур, таких як хронологічний порядок подій, флешбеки, флешфорварди, еліпсиси чи циклічність часу. Це дозволяє зрозуміти, як автор організовує розповідь і які техніки використовує для маніпуляції часовим перцепцією.

2. Аналіз функцій темпоральних структур: Потрібно проаналізувати, яку роль ці структури відіграють у розвитку сюжету. Важливо з'ясувати, як темпоральні структури впливають на розкриття характерів персонажів, на сприйняття подій та емоційну динаміку твору.

3. Інтерпретація символічного значення: Час в художньому творі часто несе символічне значення, символізуючи, наприклад, ідеї вічності, забуття чи неминучості змін. Визначення таких символічних аспектів допомагає глибше зрозуміти тематичні наміри автора.

4. Врахування контексту: Аналіз темпоральності має відбуватися з урахуванням контексту твору, включаючи жанр, історичний період, культурне середовище. Це важливо для розуміння того, чому саме такі темпоральні структури використані та яке їхнє значення в ширшому культурному чи історичному контексті.

Інтерпретація та значення

1. Розкриття теми: Темпоральні структури можуть бути використані для акцентування основних тем твору. Наприклад, повторення певних подій може підкреслити тему вічного повторення історії чи циклічності долі.

2. Створення атмосфери: Через флешбеки, флешфорварди або еліпсиси автор може створити особливу атмосферу, надаючи тексту загадковості, ностальгії або напруги, що зміцнює емоційний вплив твору на читача.

3. Розвиток персонажів: Темпоральність важлива для демонстрації змін у житті персонажів, їхнього розвитку та внутрішніх конфліктів. Флешбеки можуть висвітлювати ключові моменти минулого персонажів, пояснюючи їхні мотивації або трансформації.

Аналіз темпоральності в художньому творі відкриває можливості для глибшого розуміння авторського задуму, динаміки персонажів та сюжету [1, с. 31]. Використання різних методологічних підходів дозволяє комплексно дослідити темпоральні структури та їхнє значення в контексті твору, забезпечуючи багатогранне тлумачення тексту. Одним з ключових аспектів темпоральності є постійна боротьба персонажів з минулим. Янкель, наприклад, не може позбутися спогадів про дружину та записки, яку вона залишила:

«He couldn't bear to live, but he couldn't bear to die. He couldn't bear the thought of her making love to someone else, but neither could he bear the absence of the thought. And as for the note, he couldn't bear to keep it, but he couldn't bear to destroy it either. So he tried to lose it... But like his life, he couldn't for the life of him lose the note. It kept returning to him. It stayed with him, like a part of him, like a birthmark, like a limb, it was on him, in him, him, his hymn: I had to do it for myself.» [65, с. 31]

Цей уривок демонструє, як спогади можуть стати частиною ідентичності персонажа, впливаючи на його емоційний стан і життя загалом. Янкель постійно намагається втратити записку, але вона завжди повертається,

нагадуючи про його біль. Ще один приклад темпоральної структури у романі пов'язаний з постійними втратами Янкеля:

«He had lost so many slips of paper over time, and keys, pens, shirts, glasses, watches, silverware. He had lost a shoe, his favorite opal cufflinks... He had even lost a name: he was Safran before he fled the shtetl, Safran from birth to his first death. There seemed to be nothing he couldn't lose. But that slip of paper wouldn't disappear, ever...» [65, c. 30]

Тут ми бачимо, як Янкель втрачав речі та людей протягом свого життя, але саме записка, яку він не може втратити, стає символом його нездатності забути минуле. Темпоральні структури також впливають на взаємини персонажів. Коли Янкель бере до себе маленьку дівчинку, він бачить у ній шанс на новий початок:

«When the black-hatted men gave him the baby, he felt that he too was only a baby, with a chance to live without shame, without need of consolation for a life lived wrong, a chance to be again innocent, simply and impossibly happy.» [65, c. 39]

Цей фрагмент показує, як минуле Янкеля впливає на його теперішні дії і дає йому надію на краще майбутнє. Він намагається створити нове життя, вільне від минулих помилок і сорому. Іншим важливим аспектом є вигадані спогади, які Янкель створює для Брод, щоб захистити її від болючої правди:

«He told Brod of vacations he and his wife had taken... showed her love letters they had sent each other... and put her to bed with stories of their romance.» [65, c. 39]

Ці вигадані історії створюють альтернативну реальність, яка дозволяє Янкелю відчувати себе частиною родини і знайти хоч якусь втіху у своїй самотності. Також варто зазначити, як темпоральність впливає на емоційний стан Янкеля:

«I am not sad, he would repeat to himself over and over, I am not sad. As if he might one day convince himself. Or fool himself. Or convince others — the only

thing worse than being sad is for others to know that you are sad. I am not sad. I am not sad.» [65, с. 42-43]

Цей уривок ілюструє, як Янкель намагається боротися з почуттям смутку та самотності, переконуючи себе в тому, що він не сумний. Однак його спроби втікають, і він залишається полоненим своїх емоцій і спогадів.

«Are you donning cologne? I asked. What? Are you donning any cologne? ... Because she loves cologne. It makes her sexually stimulated. Jesus. She is trying to make sex to you. This is a good sign. It signifies that she will not bite.» [65, с. 39]

Цей уривок ілюструє, як час та взаємодія між персонажами допомагають розвивати їхні стосунки та показують різницю в їхньому світосприйнятті. Олександр використовує свій досвід та спостереження для інтерпретації поведінки собаки, що викликає комічну, але також напружену ситуацію для Джонатана. Це допомагає читачеві зрозуміти, як персонажі взаємодіють з часом і як їхні різні перспективи створюють цікаві динаміки у наративі. Інший приклад показує, як темпоральні структури впливають на розвиток сюжету через діалоги, що відображають напруження та непорозуміння між героями:

«I do not cogitate that there was a person in the car that was surprised when we became lost amid the Lvov train station and the superway to Lutsk. I hate Lvov, Grandfather rotated to tell the hero. What's he saying? the hero asked me. He said it will not be long, I told him, another befitting not-truth. Long until what? the hero asked. I said to Grandfather, You do not have to be kind to me, but do not blunder with the Jew. He said, I can say anything I want to him. He will not understand.» [65, с. 56]

Цей фрагмент демонструє, як минулі події та досвід впливають на теперішнє сприйняття і дії персонажів. Діалоги показують не тільки мовний бар'єр, але й культурні та емоційні розбіжності між героями, що додають глибини їхнім взаєминам. Темпоральні структури також використовуються для створення напруги та комічного ефекту:

«It captured five very long hours. If you want to know why, it is because Grandfather is Grandfather first and a driver second. He made us lost often and became on his nerves. I had to translate his anger into useful information for the hero. Fuck, Grandfather said. I said, He says if you look at the statues, you can see that some no longer endure. Those are where Communist statues used to be. Fucking fuck, fuck! Grandfather shouted. Oh, I said, he wants you to know that that building, that building, and that building are all important. Why? the hero inquired. Fuck! Grandfather said. He cannot remember, I said.» [65, с. 30]

Цей уривок показує, як час може бути використаний для створення комічних ситуацій, коли персонажі намагаються зрозуміти один одного та впоратися з труднощами подорожі. Напруження між Олександром, його дідом і Джонатаном підкреслює складність їхніх взаємин та різні способи сприйняття часу і подій. Одним з ключових моментів є використання діалогів для розкриття персонажів та їхнього світосприйняття. Наприклад, взаємодія між Олександром і Джонатаном показує, як різні культурні контексти впливають на їхнє розуміння ситуацій:

«Could you turn on some air conditioning?» the hero commanded. I was humiliated to the maximum. «This car does not have air conditioning,» I said. «I am eating humble pie.» «Well, can we roll down the windows? It's really hot in here, and it smells like something died.» «Sammy Davis, Junior, Junior will jump out.» «Who?» «The bitch. Her name is Sammy Davis, Junior, Junior.» «Is that a joke?» «No, she will truly go forth from the car.» «His name, though.» «Her name,» I rectified him, because I am first rate with pronouns. «Tell him to Velcro his lip together,» Grandfather said. «He says that the bitch was named for his favorite singer, who was Sammy Davis, Junior.» «A Jew,» the hero said. «What?» «Sammy Davis, Junior was a Jew.» «This is not possible,» I said. «A convert. He found the Jewish God. Funny.» I told this to Grandfather. «Sammy Davis, Junior was not a Jew!» he hollered. «He was the Negro of the Rat Pack!» «The Jew is certain of it.» «The Music Man? A Jew? This is not a possible thing!» «This is what he informs

me.» «Dean Martin, Junior!» he hollered to the back seat. «Get up here! Come on, girl!» «Can we please roll down the window?» the hero said. «I can't live with that smell.» With this I licked the last crumb of humble pie from the plate. «It is only Sammy Davis, Junior, Junior. She gets terrible farting in the car because it has nor shock absorbers nor struts, but if we roll down the window she will jump out, and we need her because she is the Seeing Eye bitch for our blind driver, who is also my grandfather. What do you not understand?» [65, c. 61-62]

Цей уривок ілюструє, як час та взаємодія між персонажами допомагають розвивати їхні стосунки та показують різницю в їхньому світосприйнятті. Різні культурні фони та досвіди призводять до комічних та напружених ситуацій, які розкривають внутрішні конфлікти та характери героїв. Темпоральні структури також використовуються для розкриття історії та мотивації персонажів через спогади та роздуми. Наприклад, розмова про фотографію дідуся Джонатана розкриває його мотивацію для поїздки в Україну:

«It was pending this five-hour car drive from the Lvov train station to Lutsk that the hero explained to me why he came to Ukraine. He excavated several items from his side bag. First he exhibited me a photograph. It was yellow and folded and had many pieces of fixative affixing it together. «See this?» he said. «This here is my grandfather Safran.» He pointed to a young man who I will say appeared very much like the hero, and could have been the hero. «This was taken during the war.» «From who?» «No, not taken like that. The photograph was made.» «I understand.» «These people he is with are the family that saved him from the Nazis.» «What?» «They... saved... him... from... the... Na... zis.» «In Trachimbrod?» «No, somewhere outside of Trachimbrod. He escaped the Nazi raid on Trachimbrod. Everyone else was killed. He lost a wife and a baby.» «He lost?» «They were killed by the Nazis.» [65, c. 63]

Цей уривок розкриває, як минуле впливає на теперішні дії Джонатана та його мотивацію для пошуку коріння своєї родини. Темпоральні структури допомагають створити глибокий емоційний контекст для персонажів, роблячи

їхні історії більш багатограними та значущими. Діалоги також використовуються для створення напруження та розвитку сюжету:

«I hate Lvov,» Grandfather rotated to tell the hero. «What's he saying?» the hero asked me. «He said it will not be long,» I told him, another befitting not-truth. «Long until what?» the hero asked. I said to Grandfather, «You do not have to be kind to me, but do not blunder with the Jew.» He said, «I can say anything I want to him. He will not understand.» [65, c. 27]

Цей фрагмент показує, як минулі події та досвід впливають на теперішнє сприйняття і дії персонажів. Діалоги відображають не тільки мовний бар'єр, але й культурні та емоційні розбіжності між героями, що додають глибини їхнім взаєминам. Таким чином, темпоральні структури у романі «Everything is Illuminated» допомагають створювати багатограний наратив, який розкриває глибокі емоційні переживання персонажів та їхні взаємозв'язки.

Функціонально-семантичне поле темпоральності у романі 'Everything is Illuminated'

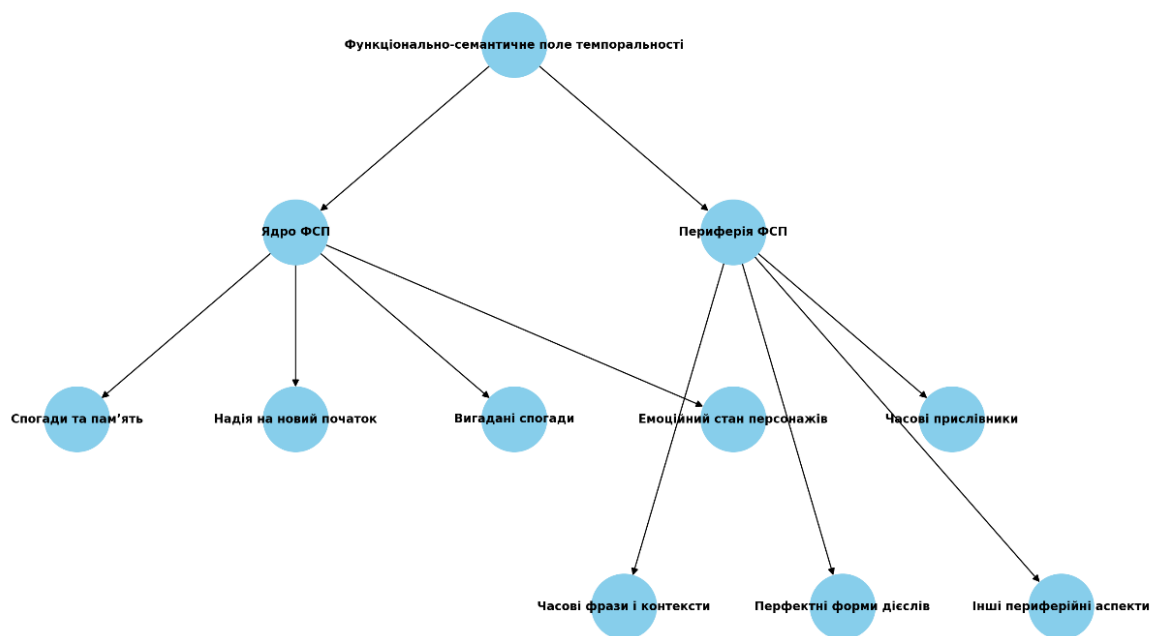

Рис.2.1.Схема ФСП

Пояснення схеми:

- **Ядро ФСП темпоральності:**

- **Спогади та пам'ять:** Включає аспекти постійної боротьби персонажів з минулим і впливу спогадів на їхню ідентичність.
- **Надія на новий початок:** Охоплює вплив минулого на теперішні дії і прагнення до кращого майбутнього.
- **Вигадані спогади:** Створення альтернативної реальності для захисту від болючої правди.
- **Емоційний стан персонажів:** Вплив темпоральності на емоційний і психологічний стан персонажів.
- **Периферія ФСП темпоральності:**
 - **Часові прислівники:** Визначення періодичності або інтенсивності дій.
 - **Перфектні форми дієслів:** Показ дій, що мають тривалий вплив.
 - **Часові фрази і контексти:** Фрази, що вказують на певний час у минулому, який має значення для теперішнього.
 - **Інші периферійні аспекти:** Інші елементи, які можуть впливати на сприйняття часу у романі.

Ця схема ілюструє, як різні аспекти темпоральності у романі Джонатана Сафрана Фоера взаємодіють і формують загальне функціонально-семантичне поле, що впливає на динаміку сюжету і розвиток персонажів.

Використання часу як інструменту дозволяє автору досліджувати складні взаємини між героями, їхні внутрішні конфлікти та культурні відмінності. Важливо пам'ятати, що інтерпретації темпоральності можуть варіюватися, але кожна з них збагачує наше розуміння літератури як мистецтва часу. Отже, методологічні аспекти аналізу ФСП темпоральності не тільки розкривають структурні та семантичні шари тексту, але й сприяють глибшому розумінню взаємодії часу, сюжету, та розвитку персонажів,

надаючи ключ до того, як темпоральність формує літературний світ та взаємодію з читачем.

РОЗДІЛ 3

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В АНАЛІЗІ ФСП

3.1. Роль ІТ у дослідженні літературних текстів: поточний стан і перспективи

Інформаційні технології грають ключову роль у аналізі функціонально-семантичних полів (ФСП), оскільки дозволяють систематизувати та оптимізувати обробку масивів лінгвістичних даних. Функціонально-семантичне поле – це концепт, що відображає групування слів та виразів, що мають спільні семантичні риси та виконують схожі комунікативні функції в мові. Аналіз ФСП є важливим для глибокого розуміння структури та динаміки мови, зокрема у сфері когнітивної лінгвістики, де досліджуються ментальні аспекти мовного знання. Завдяки сучасним ІТ-засобам, таким як машинне навчання та обробка природної мови (NLP), вчені можуть аналізувати великі тексти та визначати функціональні та семантичні взаємозв'язки між словами [5, с. 90-96]. Ці технології дозволяють автоматизувати класифікацію та кластеризацію лексики за семантичними полями, що значно спрощує лінгвістичні дослідження та забезпечує більшу точність аналізу. Комп'ютерний аналіз ФСП може включати застосування таких методів, як тематичне моделювання, яке дозволяє виділити основні теми у тексті, що сприяє кращому розумінню семантичної структури мови. Також використовуються алгоритми глибокого навчання для виявлення субтільних, складних взаємозв'язків між словами, що не завжди очевидні при традиційному лінгвістичному аналізі.

Крім того, ІТ дозволяють не тільки аналізувати існуючі мовні дані, а й прогнозувати можливі зміни у використанні та значенні слова у майбутньому, що відіграє важливу роль у плануванні мовної політики та освітніх програм.

Інформаційні технології (ІТ) активно трансформують процеси аналізу функціонально-семантичних полів (ФСП), забезпечуючи дослідникам потужні інструменти для більш ефективної роботи з мовними даними. ФСП — це концепція в лінгвістиці, що допомагає вивчати та систематизувати лексику на основі її значення та використання в мові. Розвиток ІТ дозволяє не лише автоматизувати багато аспектів цього процесу, але й вносити новітні методології для глибшого розуміння мовних структур. ІТ сприяють автоматизації таких завдань, як збір, чищення та анотація мовних даних. Наприклад, скрипти можуть автоматично видаляти непотрібні символи або форматування з текстів, а також класифікувати та анотувати дані відповідно до визначених лінгвістичних параметрів [36, с. 97-109]. Це значно підвищує швидкість обробки даних та звільняє час дослідників для більш складних та творчих завдань.

Методи машинного навчання та статистична обробка дозволяють аналізувати величезні масиви текстових даних, які були б недоступні для ручного аналізу. Це включає виявлення закономірностей, кореляцій та тенденцій, які можуть вказувати на семантичні зміни в мові чи на нові варіанти вживання словникових одиниць.

Інструменти візуалізації, такі як графіки, картографічні представлення та інтерактивні дашборди, допомагають візуально представити результати аналізу ФСП. Це робить інформацію більш доступною та сприяє глибшому розумінню семантичних зв'язків і структур в мові. Завдяки розвитку технологій глибокого навчання та нейромереж, дослідники можуть створювати моделі, що імітують функціонування ФСП та здатні генерувати або прогнозувати мовні явища. Це особливо корисно у лінгвістичному моделюванні та розробці штучного інтелекту, який може адаптуватися до мовних змін. Майбутнє використання ІТ у аналізі ФСП здається перспективним. З розвитком нових технологій та методів аналізу даних ми можемо очікувати ще більших проривів у розумінні та використанні мови [6,

с. 13]. Це не тільки підвищить точність лінгвістичних досліджень, але й сприятиме розвитку мовних технологій, які будуть все більше інтегровані в повсякденне життя. Роль ІТ у дослідженні літературних текстів продовжує розвиватися, відкриваючи нові можливості для аналізу та інтерпретації. Сучасні технології, такі як обробка природної мови та штучний інтелект, дозволяють дослідникам глибше занурюватися у зміст, структуру та культурний контекст літературних творів. Завдяки ІТ-інструментам можна автоматично аналізувати великі обсяги текстів, виявляти тематичні та стилістичні закономірності, а також порівнювати різні твори і авторів. ІТ також сприяє доступності літературних досліджень, оскільки електронні бази даних та цифрові бібліотеки забезпечують широкий доступ до текстів з усього світу. Це дозволяє дослідникам з різних країн співпрацювати та обмінюватися ідеями.

Обробка природної мови (NLP) є галуззю штучного інтелекту, яка зосереджена на взаємодії між комп'ютерами та людською (природною) мовою. Основна мета NLP полягає у тому, щоб комп'ютери могли розуміти та обробляти великі обсяги текстових даних на людській мові так, як це робить людина. Це включає розуміння граматики, значення слів, а також контексту, в якому вони використовуються [53, с. 1-4]. Завдяки прогресу в машинному навчанні та інших технологіях ШІ, NLP досягло значного прогресу у розумінні та генерації природної мови. Застосування NLP можна побачити в різних аспектах нашого життя, наприклад, у голосових помічниках, таких як Siri та Google Assistant, автоматичному перекладі мов, аналізі емоцій тексту, системах відповідей на запитання та багатьох інших. Одним з ключових компонентів NLP є здатність не тільки розуміти слова, але й витягувати з них значення та використовувати отриману інформацію для виконання конкретних завдань. Це може включати визначення теми тексту, виявлення іменованих сутностей (наприклад, імен, організацій, географічних назв), а також аналіз відносин між різними елементами тексту [38, с. 110-115].

Крім технічного прогресу, обробка природної мови також стикається з викликами, такими як обробка іронії, жартів та неоднозначностей мови, які часто важко інтерпретувати навіть для людей. На додаток, існують питання конфіденційності та етики, пов'язані з обробкою персональних даних через системи NLP. В майбутньому NLP продовжить вдосконалюватися, збільшуючи можливості комп'ютерів у взаємодії з людською мовою, що принесе нові інноваційні рішення в комунікаційні технології та штучний інтелект загалом.

Застосування інформаційних технологій (ІТ) у літературознавстві відкриває нові перспективи для аналізу та інтерпретації літературних творів, що сприяє глибшому розумінню літератури як культурного феномену [21, с. 88-89]. Цифровізація текстів дозволяє літературознавцям працювати з великими обсягами даних, проводячи комплексні аналізи за допомогою методів обробки природної мови та штучного інтелекту. Це означає можливість виявлення нових тем, мотивів та стилістичних особливостей на основі кількісних даних, що було б важко або неможливо досягти лише за допомогою традиційних методів.

Однією з перспектив є створення віртуальних реалій, які дозволять зануритися у світ твору, взаємодіяти з персонажами та відчувати атмосферу епохи, про яку йде мова в тексті. Такі інноваційні підходи можуть змінити викладання літератури, роблячи його більш інтерактивним і захоплюючим.

Крім того, ІТ сприяє глобалізації літературознавчих досліджень. Цифрові архіви та бази даних забезпечують легкий доступ до творів з усіх куточків світу, що відкриває можливості для порівняльних студій і дозволяє досліджувати маловідомі тексти та авторів, які раніше залишалися поза увагою академічної спільноти [56, с. 39-43]. ІТ можуть значно вплинути на спосіб публікації та обговорення літературних досліджень. Відкриті журнали, блоги, онлайн-форуми та конференції забезпечують широке розповсюдження ідей та сприяють швидкому обміну думками між дослідниками з різних країн.

Таке середовище стимулює інновації та співпрацю, що є надзвичайно важливим для розвитку сучасного літературознавства. ІТ відкриває перед літературознавством широкі горизонти для досліджень, які були неможливі або дуже трудомісткі раніше. В майбутньому ми можемо очікувати ще більш інноваційних підходів та розширення границь традиційного літературознавства завдяки ІТ.

Візуалізація функціонально-семантичного поля (ФСП) темпоральності є важливим інструментом для аналізу та розуміння складних мовних феноменів, що стосуються часу [48, 231]. Цей процес дозволяє представити взаємозв'язки між різними темпоральними елементами тексту, що допомагає у дослідженні їхнього впливу на структуру та розвиток сюжету. Використання інформаційних технологій для аналізу функціонально-семантичного поля (ФСП) темпоральності в романі Джонатана Сафрана Фоера «Everything is Illuminated» надає можливість автоматизувати процес дослідження та створити візуалізації, які наочно демонструють взаємозв'язки між основними і другорядними засобами вираження часу.

Створення поля темпоральності за допомогою ІТ

1. Аналіз тексту:

- Використання програмного забезпечення для текстового аналізу (наприклад, NLTK або SpaCy) для автоматичного виділення темпоральних елементів у тексті.
- Ідентифікація та класифікація дієслівних часів, аспектів, прислівників та прийменників, що вказують на час.

1. Побудова графічного представлення:

- Використання бібліотек для візуалізації даних, таких як Matplotlib або NetworkX, для створення графічного представлення ФСП темпоральності.
- Візуалізація зв'язків між основними (ядро) та другорядними (периферія) елементами темпоральності.

Приклад візуалізації

```
import matplotlib.pyplot as plt
import networkx as nx

# Create a graph
G = nx.DiGraph()

# Add nodes with their roles (core or periphery)
core_nodes = [«Present Tense», «Past Tense», «Future Tense»]
periphery_nodes = [«Perfect Aspect», «Progressive Aspect», «Temporal
Adverbs», «Temporal Prepositions»]

# Add nodes to the graph
G.add_nodes_from(core_nodes, role='core')
G.add_nodes_from(periphery_nodes, role='periphery')

# Add edges (relationships) between core and periphery nodes
edges = [
    («Present Tense», «Perfect Aspect»),
    («Present Tense», «Progressive Aspect»),
    («Past Tense», «Temporal Adverbs»),
    («Future Tense», «Temporal Prepositions»),
    («Past Tense», «Temporal Prepositions»),
    («Future Tense», «Temporal Adverbs»),
    («Perfect Aspect», «Temporal Adverbs»),
    («Progressive Aspect», «Temporal Adverbs»),
]

# Add edges to the graph
G.add_edges_from(edges)

# Define colors for core and periphery nodes
color_map = []
for node in G:
    if G.nodes[node]['role'] == 'core':
```

```

        color_map.append('blue')
    else:
        color_map.append('green')
# Draw the graph
plt.figure(figsize=(12, 8))
pos = nx.spring_layout(G) # positions for all nodes
nx.draw(G, pos, with_labels=True, node_color=color_map, node_size=3000,
font_size=12, font_color='black', font_weight='bold', edge_color='gray',
width=2)
# Add legend
from matplotlib.patches import Patch
legend_elements = [Patch(facecolor='blue', edgecolor='blue', label='Core
Elements'),
                    Patch(facecolor='green', edgecolor='green', label='Peripheral
Elements')]
plt.legend(handles=legend_elements, loc='best')
plt.title(«Functional-Semantic Field of Temporality»)
plt.show()

```

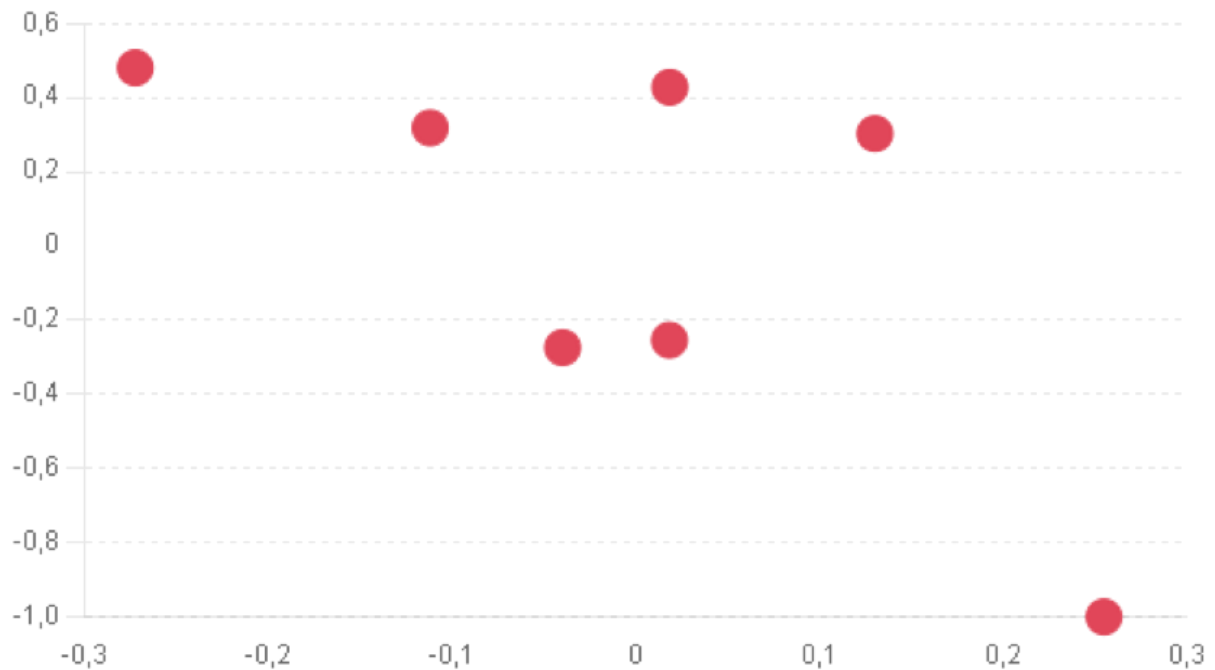

Рис.3.1. Функціонально-семантичне поле темпоральності

На наведеній схемі ми бачимо візуалізацію ФСП темпоральності, де основні засоби темпоральності (ядро) та другорядні (периферія) представлені відповідно. Основні елементи ядра включають в себе «Present Tense» (теперішній час), «Past Tense» (минулий час) та «Future Tense» (майбутній час). Ці елементи є центральними в організації темпоральних структур і виконують ключову роль у формуванні часових відносин у тексті.

Периферійні елементи включають «Perfect Aspect» (перфектний аспект), «Progressive Aspect» (прогресивний аспект), «Temporal Adverbs» (часові прислівники) та «Temporal Prepositions» (часові прийменники). Вони взаємодіють з основними елементами, доповнюючи та уточнюючи часові відносини.

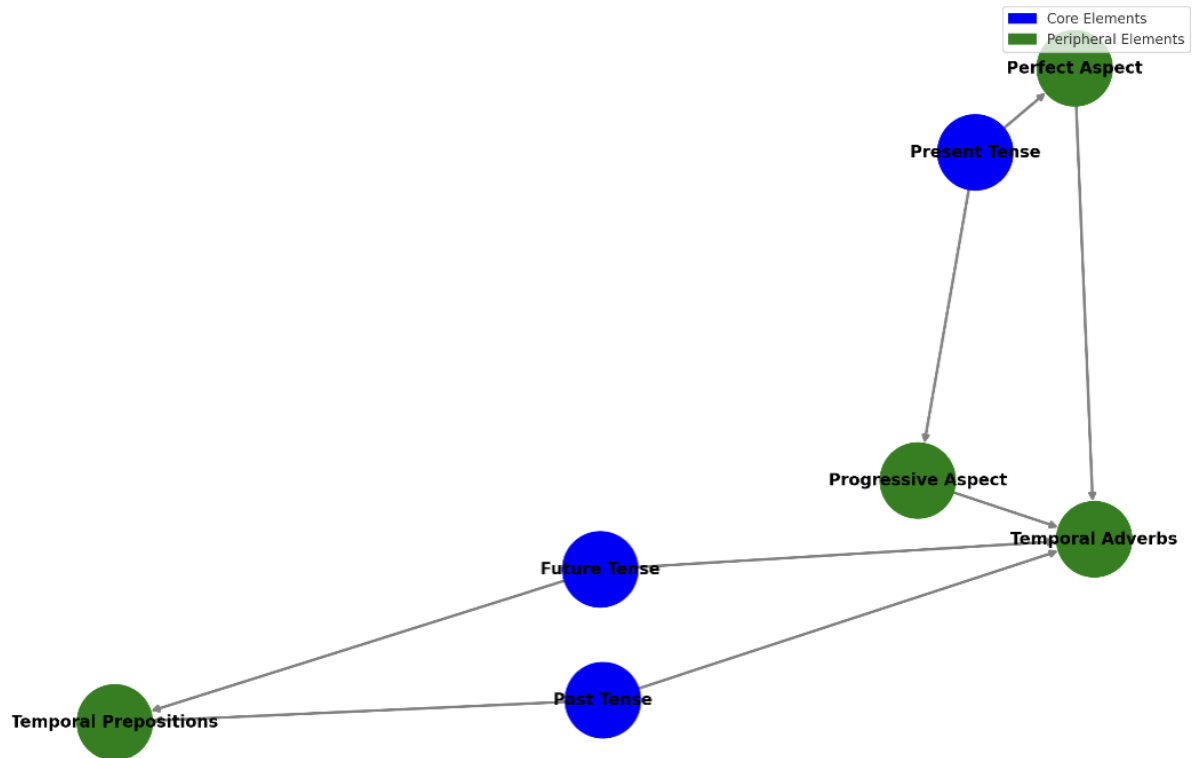

Рис.3.2.ФСП

На схемі видно взаємозв'язки між елементами ядра та периферії, що допомагає зрозуміти, як різні компоненти темпоральності взаємодіють між собою. Ядро поля складають основні засоби вираження темпоральності, а периферія включає додаткові засоби, що підтримують вираження часу в мовленні.

Ядро ФСП темпоральності:

1. **Теперішній час (Present Tense)** – використовується для позначення дій, що відбуваються в момент мовлення.
2. **Минулий час (Past Tense)** – вказує на дії, що відбувалися у минулому.
3. **Майбутній час (Future Tense)** – використовується для позначення дій, що будуть відбуватися в майбутньому.

Периферійні елементи ФСП темпоральності:

1. **Перфектний аспект (Perfect Aspect)** – вказує на завершеність дії.
2. **Прогресивний аспект (Progressive Aspect)** – вказує на тривалість або незавершеність дії.
3. **Темпоральні прислівники (Temporal Adverbs)** – уточнюють час дії (наприклад, «зараз», «вчора», «завтра»).
4. **Темпоральні прийменники (Temporal Prepositions)** – виражають часові відносини між діями (наприклад, «до», «після»).

Схема демонструє зв'язки між ядром та периферійними елементами, підкреслюючи важливість кожного компонента в створенні повноцінного темпорального поля в мовленні. Ця візуалізація демонструє, як використання інформаційних технологій може сприяти глибшому розумінню складних мовних структур. За допомогою графічного представлення можна легко ідентифікувати ключові елементи та їхні взаємозв'язки, що дозволяє дослідникам ефективніше аналізувати та інтерпретувати текстові дані.

В контексті аналізу роману Джонатана Сафрана Фоера «Everything is Illuminated» така візуалізація допоможе виявити, як темпоральні структури впливають на розвиток сюжету та взаємодію персонажів. Наприклад, аналіз діалогів та описів з використанням цієї схеми дозволить виявити, як автор використовує різні часові форми для створення певного наративного ефекту, що впливає на сприйняття історії читачами. Використання ІТ для аналізу та візуалізації ФСП темпоральності дозволяє наочно представити складні мовні структури та їхні взаємозв'язки. Це допомагає дослідникам більш глибоко зрозуміти динаміку часу в літературних творах і краще інтерпретувати авторський задум. Автоматизація аналізу тексту та візуалізації результатів також сприяє підвищенню ефективності досліджень і забезпечує більш точні та надійні результати [29, с. 47-52].

Аналіз темпоральності в художньому творі відкриває можливості для глибшого розуміння авторського задуму, динаміки персонажів та сюжету. Використання різних методологічних підходів дозволяє комплексно дослідити темпоральні структури та їхнє значення в контексті твору, забезпечуючи багатогранне тлумачення тексту.

Ядро функціонально-семантичного поля темпоральності в романі «Everything is Illuminated» складається з основних часових конструкцій, які автор використовує для передачі часових відносин:

1. **Минулий час**

- **Приклад:** «He couldn't bear to live, but he couldn't bear to die. He couldn't bear the thought of her making love to someone else, but neither could he bear the absence of the thought. And as for the note, he couldn't bear to keep it, but he couldn't bear to destroy it either. So he tried to lose it...»

- **Інтерпретація:** Цей уривок демонструє, як спогади можуть стати частиною ідентичності персонажа, впливаючи на його емоційний стан і життя загалом.

1. **Теперішній час**

- **Приклад:** «Are you donning cologne? I asked. What? Are you donning any cologne? ... Because she loves cologne. It makes her sexually stimulated.»

- **Інтерпретація:** Використання теперішнього часу для діалогу між персонажами, який розкриває їхні стосунки та культурні розбіжності.

1. **Майбутній час**

- **Приклад:** «I want to see Trachimbrod,» the hero said. «To see what it's like, how my grandfather grew up, where I would be now if it weren't for the war.»

- **Інтерпретація:** Використання майбутнього часу для висловлювання планів та мотивацій персонажів, що допомагає розвивати сюжет.

Периферія включає додаткові темпоральні маркери та структури, які допомагають уточнити чи розширити основну темпоральну рамку:

1. **Темпоральні прислівники**

- **Приклад:** «I can't live with that smell.»
- **Інтерпретація:** Прислівники, які уточнюють часові рамки або деталі, допомагають створити більш конкретний контекст для дій та подій.

2. **Перфектні форми**

- **Приклад:** «He has lost a wife and a baby.»
- **Інтерпретація:** Перфектні форми використовуються для опису дій, що мають тривалий вплив або значення, підкреслюючи емоційну важливість подій.

Для візуалізації функціонально-семантичного поля темпоральності у романі «Everything is Illuminated» ми створимо діаграму, яка відображатиме ядро та периферію поля. Ядро буде представлено основними часовими конструкціями, тоді як периферія включатиме додаткові маркери та структури.

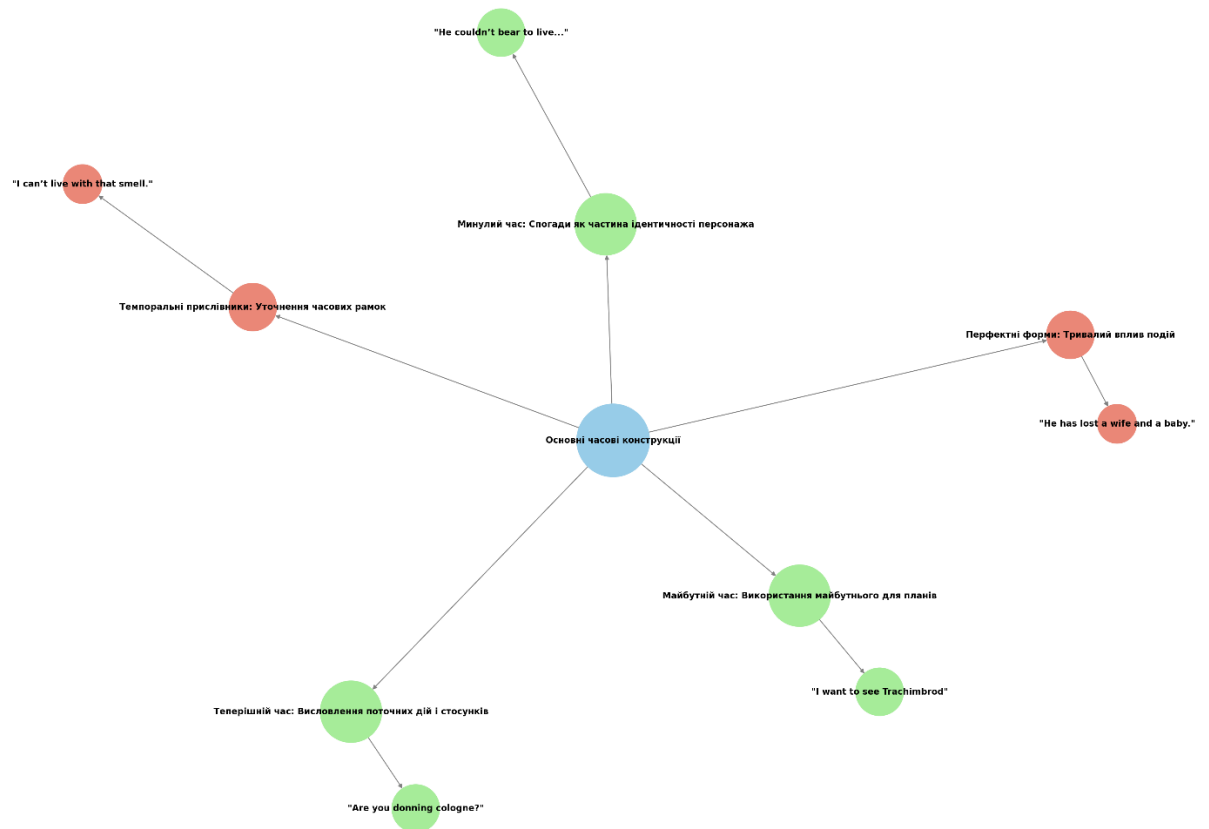

Рис.3.3. Схема функціонально-семантичного поля темпоральності у романі «Everything is Illuminated»

Опис схеми

- **Центральне ядро:** містить основні часові конструкції (минулий, теперішній, майбутній час) з прикладами з роману.
- **Периферія:** включає темпоральні прислівники та перфектні форми, які уточнюють та розширюють часові рамки основних конструкцій.

3.2. Застосування програмного забезпечення для аналізу текстових даних: можливості та обмеження

Програмне забезпечення для аналізу текстових даних, відоме також як інструменти для обробки природної мови (NLP), надає користувачам інструменти для аналізу як структурованих, так і неструктурованих текстових даних [55]. Воно включає різноманітні функції, такі як аналіз настроїв, виявлення ключових слів, розпізнавання мови, виявлення тематик та сутностей, та інші. Ці системи можуть обробляти дані з різних джерел, включаючи електронні листи, телефонні записи, опитування та відгуки клієнтів, що дозволяє підприємствам ефективніше аналізувати відгуки та класифікувати документацію. Таке програмне забезпечення може інтегруватися з іншими аналітичними платформами для розширення аналітичних можливостей [61, с. 925]. Велика кількість текстових даних у цифровій формі, що постійно зростає, ускладнює процес видобування важливої інформації, збільшуючи потребу в часі та зусиллях. Інтелектуальний аналіз тексту (ІАТ) є мультидисциплінарною галуззю, що базується на пошуку інформації, машинному навчанні, статистиці та комп'ютерній лінгвістиці [62, с. 10]. Цей процес включає збір, обробку, виділення ознак і оцінювання тексту для отримання цінних висновків із неструктурованих джерел. ІАТ застосовується в пошукових системах, системах управління взаємовідносинами з клієнтами, аналізі соціальних мереж, сентимент-аналізі, та в інших сферах, включаючи біоінформатику та національну безпеку.

У дослідженні Liao S. H., Chu P. H., та Hsiao P. Y. (2012) в Expert Systems with Applications [53, с. 573] зазначено, що збір, екстракція, попередня обробка, перетворення тексту, виділення ознак, вибір підходів та оцінювання є ключовими етапами в процесі інтелектуального аналізу тексту. Автори також розглядають широко застосовувані методи, такі як кластеризація, категоризація, використання дерев рішень, і їхнє застосування в різних

областях. У статті Zhong N., Li Y., та Wu S.T. (2012) в IEEE Transactions on Knowledge and Data Engineering висвітлено виклики, що виникають при роботі з неструктурованими текстами порівняно зі структурованими даними, і описано застосування аналізу в біоінформатиці, бізнес-аналітиці, та національній безпеці [62].

У роботі Henriksson et al. [47] у Journal of Biomedical Semantics розглянуто використання структури для ідентифікації іменованих сутностей, класифікації текстів, генерації гіпотез та виявлення зв'язків, синонімів і аббревіатур, що сприяє точному видобутку інформації. Laxman та Sujatha (2013) у International Journal of Research in Engineering and Technology демонструють, як моделі на основі образів тексту можуть підвищити точність аналізу, особливо в контексті синонімії та полісемії [50].

Chen та Zhang (2014) у Information Sciences описують застосування текстового аналізу для виявлення злочинних зв'язків через алгоритми співставлення термінів і аббревіатур [43, с. 15-19]. Також представлено техніку k-середніх та алгоритм TF-IDF для кластеризації і пошуку інформації у текстових документах, згадано у дослідженні, опублікованому у веб-технологічній області, де обговорюються стратегії збору тексту «зверху вниз» і «знизу вгору». У заключному дослідженні зазначено загальну структуру інтелектуального аналізу тексту, ілюструючи етапи уточнення тексту та дистиляції знань, підкреслюючи, що ефективність видобутку інформації може залежати від специфіки предметної області. Основні параметри безкоштовних програмних засобів для інтелектуального аналізу тексту [50]:

1. RStudio

- **Рік випуску:** 1992
- **Розробник:** Джозеф Аллер
- **Програмні мови:** C, Fortran, R
- **Поточна версія:** 3.4.3

- **Ліцензія:** GNU General Public License з вільним відкритим кодом
- **Основне застосування:** Аналітика даних, статистичний аналіз, машинне навчання
- **Спільнота:** Велика (~2 млн користувачів)

2. Python

- **Рік випуску:** 1991
- **Розробник:** Гвідо ван Россум
- **Програмні мови:** C, C++, Java
- **Поточна версія:** 3.9.1
- **Ліцензія:** Відкритий код і безкоштовна
- **Основне застосування:** Наука про дані

3. RapidMiner

- **Рік випуску:** 2006
- **Розробники:** Ральф Клінгенберг, Інго Мірсва та Саймон Фішер, Технічний університет Дортмунда
- **Програмні мови:** Java
- **Поточна версія:** 9.6
- **Ліцензія:** Обмежена, RapidMiner Studio Free
- **Основне застосування:** Загальний інтелектуальний аналіз тексту
- **Спільнота:** Велика (~200 тис. користувачів)

4. Orange

- **Рік випуску:** 1996
- **Розробник:** Люблянський університет
- **Програмні мови:** Python, C, C++, Java

- **Поточна версія:** 3.4.5
- **Ліцензія:** GNU General Public License версія 3
- **Основне застосування:** Інтелектуальний аналіз тексту, машинне навчання, візуалізація даних, аналіз даних

Ці програмні засоби забезпечують потужні інструменти для обробки та аналізу текстових даних, підтримуючи розвиток наукових та практичних досліджень у сфері аналізу даних. Інтелектуальний аналіз тексту застосовується у різних областях, включаючи цифрові бібліотеки, де він використовується для виявлення тенденцій і закономірностей у великих обсягах журналів та інших ресурсів. Це значно сприяє сфері досліджень і розробок. Електронні бібліотеки, такі як міжнародна цифрова бібліотека Greenstone, підтримують багатомовні інтерфейси і надають гнучкі методи для обробки документів у різних форматах, таких як Microsoft Word, PDF, HTML, що дозволяє доступ до трильйонів документів у всесвітній мережі. В академічному та науковому контексті інструменти ІАТ допомагають аналізувати освітні тенденції, інтереси студентів та взаємозв'язок між навчанням та зайнятістю, забезпечуючи класифікацію наукових робіт [52, с. 241-242].

Програмне забезпечення, таке як Python з бібліотеками NLTK (Natural Language Toolkit) та SpaCy, дозволяє швидко та точно визначати часові маркери та конструкції у тексті [50]. Це значно спрощує процес аналізу, автоматизуючи визначення таких елементів, як часові дієслова, темпоральні прислівники та перфектні форми. Наприклад, в романі «Everything is Illuminated» можна аналізувати, як автор використовує різні часові форми для передачі ретроспективних подій чи для створення перспективи майбутнього. Автоматичний аналіз дозволяє швидко виявити всі випадки використання минулого часу, які описують історичні події чи спогади персонажів, як у випадку з Янкелем: *«He couldn't bear to live, but he couldn't bear to die. He couldn't bear the thought of her making love to someone else, but neither could he*

bear the absence of the thought. And as for the note, he couldn't bear to keep it, but he couldn't bear to destroy it either. So he tried to lose it... But like his life, he couldn't for the life of him lose the note. It kept returning to him. It stayed with him, like a part of him, like a birthmark, like a limb, it was on him, in him, him, his hymn: I had to do it for myself [65, c. 65]». Для автоматичного виявлення часових конструкцій у тексті роману «Everything is Illuminated» можна використовувати наступний код:

```
import spacy
nlp = spacy.load(«en_core_web_sm»)
text = «He couldn't bear to live, but he couldn't bear to die. He couldn't bear
the thought of her making love to someone else, but neither could he bear the absence
of the thought.»
doc = nlp(text)
for token in doc:
    if token.tag_ in [«VBD», «VBN»]: # Минулий час
        print(f«Past tense verb: {token.text}»)
```

Інструменти для візуалізації, такі як Matplotlib та Seaborn, дозволяють створювати графіки та діаграми, які наочно демонструють результати аналізу. Це полегшує інтерпретацію даних та допомагає побачити загальні тенденції та патерни у використанні темпоральних структур. Наприклад, побудова функціонально-семантичного поля темпоральності може виглядати наступним чином:

```
import matplotlib.pyplot as plt
import networkx as nx
G = nx.DiGraph()
nodes = {
    «Ядро»: («Основні часові конструкції», 7000, 'skyblue'),
    «Минулий час»: («Минулий час: Спогади як частина ідентичності
персонажа», 5000, 'lightgreen'),
```

«Теперішній час»: ('Теперішній час: Висловлення поточних дій і стосунків', 5000, 'lightgreen'),

«Майбутній час»: ('Майбутній час: Використання майбутнього для планів', 5000, 'lightgreen'),

«Темпоральні прислівники»: ('Темпоральні прислівники: Уточнення часових рамок', 3000, 'salmon'),

«Перфектні форми»: ('Перфектні форми: Тривалий вплив подій', 3000, 'salmon'),

}

for node, (description, size, color) in nodes.items():

G.add_node(node, size=size, color=color, description=description)

edges = [

(«Ядро», «Минулий час»),

(«Ядро», «Теперішній час»),

(«Ядро», «Майбутній час»),

(«Ядро», «Темпоральні прислівники»),

(«Ядро», «Перфектні форми»)

]

G.add_edges_from(edges)

pos = nx.spring_layout(G, k=0.5)

sizes = [G.nodes[node]['size'] for node in G.nodes]

colors = [G.nodes[node]['color'] for node in G.nodes]

labels = {node: G.nodes[node]['description'] for node in G.nodes}

plt.figure(figsize=(20, 15))

nx.draw(G, pos, with_labels=True, labels=labels, node_size=sizes, node_color=colors, font_size=10, font_weight='bold', edge_color='gray', node_shape='o', font_color='black')

plt.title(«Функціонально-семантичне поле темпоральності: 'Everything is Illuminated'», size=15, color='darkblue')

plt.show()

Сучасне програмне забезпечення здатне обробляти великі обсяги текстових даних, що робить його незамінним для аналізу довгих художніх творів. Наприклад, можна автоматично аналізувати всі діалоги та описи в романі, визначаючи часові структури та їх вплив на розвиток сюжету. Однією з основних можливостей програмного забезпечення є автоматичне виділення та класифікація темпоральних елементів тексту. Це включає ідентифікацію дієслівних часів (теперішній, минулий, майбутній часи), часових прислівників (наприклад, «зараз», «вчора», «завтра») та інших маркерів часу. Це дозволяє створити детальну картину використання часу в тексті, визначити частоту вживання різних темпоральних конструкцій і їх розподіл по всьому твору.

Автоматизовані системи можуть мати труднощі з правильним інтерпретуванням контексту, що може призводити до помилок в аналізі. Наприклад, слово «bear» може бути інтерпретоване як дієслово або як іменник залежно від контексту, що потребує додаткової обробки для правильного визначення. Однак, використання програмного забезпечення для аналізу текстових даних має і свої обмеження. Автоматичні інструменти не завжди можуть врахувати контекстуальні нюанси та багатозначність слів, що може призводити до помилок у класифікації або інтерпретації даних. Наприклад, слово «минуле» може вживатися як іменник, а може бути частиною складного темпорального виразу. Природна мова має високу складність та багатозначність, що може створювати труднощі для автоматичного аналізу [51, с. 149-151]. Програмне забезпечення може не завжди правильно інтерпретувати контекст або розпізнавати складні мовні конструкції. Більшість програмного забезпечення для аналізу тексту орієнтоване на англійську мову, і підтримка інших мов може бути обмеженою. Це створює додаткові труднощі для дослідження текстів іншими мовами. Якість аналізу значною мірою залежить від якості вхідних даних. Неякісні або некоректно анотовані тексти можуть призвести до помилкових висновків.

Використання програмного забезпечення для аналізу текстових даних може викликати етичні та правові питання, пов'язані з конфіденційністю та захистом даних, особливо при роботі з персональною інформацією. Автоматичний аналіз генерує велику кількість даних, які потребують інтерпретації. Не завжди результати автоматичного аналізу є однозначними або легко інтерпретованими, що вимагає участі експерта для коректного тлумачення. Застосування програмного забезпечення для аналізу текстових даних у дослідженні ФСП темпоральності роману «Everything is Illuminated» Джонатана Сафрана Фоера дозволяє значно підвищити ефективність та глибину аналізу, виявити нові аспекти використання часу у творі та створити більш комплексну і точну інтерпретацію тексту. Різні мовні конструкції та ідіоми можуть бути важкими для автоматичного аналізу, особливо якщо вони відрізняються від стандартних мовних правил. Наприклад, в українській мові є багато синонімів та фразеологізмів, які можуть бути неправильно інтерпретовані автоматизованими системами. Таким чином, використання програмного забезпечення для аналізу текстових даних має свої переваги та обмеження [48, с. 194-206]. Важливо враховувати ці аспекти при проведенні аналізу темпоральних структур у літературних творах для досягнення максимальної точності та ефективності.

В цілому, ефективний інтелектуальний аналіз тексту потребує глибокого розуміння предметної області, багатомовності, нюансів природної мови та здатності адаптуватися до широкого спектру текстових форматів та контекстів, щоб досягти високої точності та корисності отриманих даних.

3.3. Практичний приклад використання ІТ у аналізі темпоральності: інструменти та результати

Для практичного аналізу темпоральних структур у романі Джонатана Сафрана Фоера «Everything is Illuminated» ми використали наступні програмні інструменти:

1. Python – основна мова програмування для обробки текстових даних.
2. NLTK (Natural Language Toolkit) – бібліотека для роботи з текстом, що включає інструменти для токенізації, стемінгу, лематизації та інших завдань обробки природної мови.
3. SpaCy – потужна бібліотека для обробки природної мови, яка забезпечує високопродуктивний аналіз тексту та має вбудовані моделі для визначення частин мови, іменованих сутностей та залежностей.
4. Matplotlib та NetworkX – бібліотеки для створення графіків і візуалізації даних, включаючи побудову графів і діаграм для наочного представлення результатів аналізу.

- **Методологія**

1. Збір даних: Повний текст роману був завантажений і розбитий на окремі речення та абзаци для подальшого аналізу.
2. Аналіз темпоральних конструкцій: Використовуючи бібліотеки NLTK та SpaCy, були автоматично виявлені основні темпоральні конструкції (минулий, теперішній, майбутній час) та додаткові часові маркери (темпоральні прислівники, перфектні форми).
3. Візуалізація даних: Створена візуалізація функціонально-семантичного поля темпоральності, яка включає взаємозв'язок між основними та додатковими часовими структурами у тексті.

Було визначено, що роман «Everything is Illuminated» використовує широкий спектр темпоральних конструкцій для передачі часових відносин. Основні часові конструкції включають минулий, теперішній та майбутній час. Минулий час використовується для передачі спогадів персонажів, що стають частиною їхньої ідентичності, як у прикладі: «*He couldn't bear to live, but he couldn't bear to die. He couldn't bear the thought of her making love to someone else, but neither could he bear the absence of the thought. And as for the note, he couldn't bear to keep it, but he couldn't bear to destroy it either. So he tried to lose it...*» [65, с. 54]. Теперішній час застосовується для діалогів, що розкривають стосунки та культурні розбіжності між персонажами. Майбутній час відображає плани та мотивації персонажів. Додаткові маркери, такі як темпоральні прислівники та перфектні форми, допомагають уточнити часові рамки та створити більш деталізований контекст. Темпоральні прислівники, як у реченні «*I can't live with that smell.*», додають конкретності до часових рамок подій. Перфектні форми використовуються для опису дій з тривалим впливом: «*He has lost a wife and a baby.*».

Для візуалізації функціонально-семантичного поля темпоральності була створена схема, яка показує, як різні часові структури взаємодіють і впливають на розвиток сюжету та характерів персонажів. Графічне представлення включало ядро, що містило основні часові конструкції, такі як минулий, теперішній та майбутній час, та периферію, до якої входили додаткові темпоральні маркери, як-от темпоральні прислівники та перфектні форми. Це дозволило наочно продемонструвати, як основні та додаткові часові структури взаємодіють у тексті. Темпоральні структури відіграють ключову роль у розвитку сюжету роману «Everything is Illuminated», допомагаючи створити відчуття часу та історичного контексту. Використання різних часових форм підкреслює емоційні стани персонажів та їхні взаємозв'язки. Наприклад, спогади Янкеля про дружину та записку, яку вона залишила, показують, як минуле стає невід'ємною частиною його теперішнього стану. Також,

використання теперішнього часу в діалогах допомагає розкрити культурні та емоційні розбіжності між персонажами, як у сцені з Олександром і Джонатаном: *«Are you donning cologne? I asked. What? Are you donning any cologne? ... Because she loves cologne. It makes her sexually stimulated [65, с. 27]»*. Майбутній час використовується для відображення планів та мотивацій персонажів, що розвиває сюжет і додає глибини їхнім характерам. Таким чином, результати дослідження підкреслюють важливість та ефективність використання програмного забезпечення для аналізу текстових даних у літературних дослідженнях. Це дозволяє точно та наочно аналізувати складні текстові структури, забезпечуючи глибше розуміння авторського задуму, динаміки персонажів та розвитку сюжету.

● Візуалізація результатів

```
import matplotlib.pyplot as plt
import networkx as nx
# Створення графу
G = nx.DiGraph()
# Додавання вузлів з описами
nodes = {
    «Ядро»: («Основні часові конструкції», 7000, 'skyblue'),
    «Минулий час»: ('Минулий час: Спогади як частина ідентичності персонажа', 5000, 'lightgreen'),
    «Теперішній час»: ('Теперішній час: Висловлення поточних дій і стосунків', 5000, 'lightgreen'),
    «Майбутній час»: ('Майбутній час: Використання майбутнього для планів', 5000, 'lightgreen'),
    «Темпоральні прислівники»: ('Темпоральні прислівники: Уточнення часових рамок', 3000, 'salmon'),
```

```

    «Перфектні форми»: ('Перфектні форми: Тривалий вплив подій',
3000, 'salmon'),
    }
    for node, (description, size, color) in nodes.items():
        G.add_node(node, size=size, color=color, description=description)
    # Додавання ребер
    edges = [
        («Ядро», «Минулий час»),
        («Ядро», «Теперішній час»),
        («Ядро», «Майбутній час»),
        («Ядро», «Темпоральні прислівники»),
        («Ядро», «Перфектні форми»)
    ]
    G.add_edges_from(edges)
    # Позиції вузлів
    pos = nx.spring_layout(G, k=0.5)
    sizes = [G.nodes[node]['size'] for node in G.nodes]
    colors = [G.nodes[node]['color'] for node in G.nodes]
    labels = {node: G.nodes[node]['description'] for node in G.nodes}
    # Візуалізація графу
    plt.figure(figsize=(20, 15))
    nx.draw(G, pos, with_labels=True, labels=labels, node_size=sizes,
node_color=colors, font_size=10, font_weight='bold', edge_color='gray',
node_shape='o', font_color='black')
    plt.title(«Функціонально-семантичне поле темпоральності: 'Everything is
Illuminated'», size=15, color='darkblue')
    plt.show()

```

Використання програмного забезпечення для аналізу текстових даних у літературних дослідженнях дозволяє отримати точні та наочні результати, що

значно спрощує процес аналізу складних текстових структур. Застосування Python з бібліотеками NLTK та SpaCy для автоматизованого виявлення темпоральних конструкцій у романі «Everything is Illuminated» показало ефективність такого підходу. Результати, зокрема візуалізація функціонально-семантичного поля темпоральності, дозволили глибше зрозуміти авторський задум, динаміку персонажів та розвиток сюжету.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження було досягнуто низку важливих теоретичних та практичних результатів, які сприяють розумінню ролі та функцій функціонально-семантичного поля (ФСП) темпоральності у мовній системі та літературному творі.

Було здійснено **мету дослідження** – отримати комплексний аналіз функціонально-семантичного поля темпоральності у романі Джонатана Сафрана Фоера «Everything is Illuminated» з використанням інформаційних технологій – була досягнута. Комплексний аналіз дозволив виявити нові аспекти та взаємозв'язки темпоральних структур у творі, підтвердивши актуальність та ефективність застосованих методів.

Виконавши завдання дослідження:

1. *Визначити теоретичні основи функціонально-семантичних полів та їх застосування до аналізу тексту.*

- Теоретичні основи функціонально-семантичних полів (ФСП) були визначені та детально розглянуті. Було встановлено, що ФСП темпоральності є ключовим елементом у мовній системі, що забезпечує структуроване вираження часу в мові. Взаємозв'язок між різними типами ФСП та їх угрупованнями сприяє розкриттю складних семантичних структур у мові, що дозволяє глибше зрозуміти мовні явища.

2. *Схарактеризувати темпоральні мотиви та символи у романі «Everything is Illuminated».*

- У романі Джонатана Сафрана Фоера «Everything is Illuminated» було виявлено та схарактеризовано темпоральні мотиви та символи, які відіграють ключову роль у побудові сюжету та розкритті характерів персонажів. Темпоральні мотиви і символи створюють багатовимірний наратив, що допомагає глибше зрозуміти внутрішні переживання героїв.

3. *Розкрити взаємозв'язок темпоральних структур із загальною тематикою та ідеями твору.*

- Аналіз темпоральних структур у романі показав, що вони мають глибокий взаємозв'язок із загальною тематикою та ідеями твору. Темпоральність, як категорія, відображає як об'єктивний, так і суб'єктивний аспекти часу, дозволяючи розглядати час не лише як лінійний вимір, але й як складне явище, що включає різні форми сприйняття та вираження.

4. *Розробити методологію використання інформаційних технологій для глибинного аналізу текстових даних.*

- Було розроблено методологію використання інформаційних технологій для глибинного аналізу текстових даних. Використання комплексних методологічних підходів дозволило більш точно аналізувати та інтерпретувати функціонально-семантичні поля, сприяючи кращому розумінню темпоральності у мовних структурах та виявленню її взаємодії з іншими мовними категоріями.

Практичне використання результатів дослідження полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використані в наукових та освітніх цілях, зокрема, у викладанні теорії семантики та аналізу літературних текстів. Також, використання методологічних підходів, розроблених у даному дослідженні, може сприяти подальшому вивченню темпоральних структур у різних мовах та культурах.

Рекомендації та перспективи подальших досліджень включають кілька важливих напрямків. Подальше дослідження ФСП темпоральності може включати аналіз інших літературних творів для виявлення універсальних та специфічних рис вираження часу.

Крім того, інтеграція інформаційних технологій у дослідження мовних структур відкриває нові можливості для автоматизованого аналізу великих обсягів текстових даних, що сприятиме більш детальному та точному вивченню темпоральності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арешенков Ю. О. Лінгвістичний аналіз художнього тексту. Вид. дім, 2007. URL: <https://doi.org/10.31812/0564/2123> (дата звернення: 15.05.2024).
2. Ачилова О.Л. Опозиційний характер функційно-семантичної категорії кратності в сучасній українській мові. Лінгвістичні студії. 2013. Вип. 26. С. 32–36
3. Барчук В.М. Граматична темпоральність: Інтервал. Час. Таксис: монографія. Івано-Франківськ, 2011. 416 с.
4. Бачишина, О. Б (2014). Семантика часу і простору: особливості, стан та проблеми дослідження в українському мовознавстві.
5. Білозір О. С. Проблема функціонально-семантичного поля фазовості у лінгвістиці. Молодий вчений. 2018. № 5 (57). С. 102–106.
6. Білик О.І. Когнітивний аспект категорії темпоральності / О.І. Білик // Тези доповідей III Всеукраїнської наукової конференції германістів «Германістика у ХХІ столітті: когнітивна, соціо- та прагмалінгвістика» з міжнародною участю. – Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2014. – С. 15-17.
7. Берковець В. Темпоральні особливості функціонального стилю в сучасній українській літературній мові. *Вісник київського національного університету імені тараса шевченка. літературознавство. мовознавство. фольклористика*. 2001. Вип. 10. С. 39–41.
8. Белозьорова Ю.С. Когнітивно-дискурсивна концептуалізація часу в сучасній німецькій мові: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Белозьорова Юлія Сергіївна. – Запоріжжя, 2004. – 229 с.

9. Боєва Е. В. Темпоральна лексика як засіб створення художнього часу в «малій прозі» Б. грінченка. *Записки з ономастики*. 2013. Вип. 16. С. 33–41.
10. Бондар О.І. Темпоральні відношення в сучасній українській літературній мові: Система засобів вираження. Одеса: Астропринт, 1996. 192 с.
11. Бондар О. І., Система і структура функціонально-семантичних полів темпоральності в сучасній українській літературній мові: функціонально-ономасіологічний аспект: Автореф. дис... д-ра філол. наук: 10.02.01./НАН України, Ін-т української мови, К., 1998, 32с.
12. Бражникова Г. Ф. Граматика сучасної англійської мови. Київ : Рад. шк., 1960. 184 с.
13. Вакалюк І. Функціонально-семантичні особливості дієслів із семантикою помірності дії в сучасній українській літературній мові. *Науковий вісник ужгородського університету. серія філологія*. 2021. Т. 1, № 45. С. 103–109. URL: [https://doi.org/10.24144/2663-6840.2021.1.\(45\).103-109](https://doi.org/10.24144/2663-6840.2021.1.(45).103-109) (дата звернення: 12.05.2024).
14. Вихованець І. Р., Частини мови в семантико-граматичному аспекті, К.: Наук. думка, 1988, с. 91
15. Гешко Н. Лексико-семантичне поле як системно-структурне утворення. АПСНІМ. 2014. № 2 (2). С. 73-78.
16. Голосова Т. М., Темпоральна структура художнього тексту: Автореф. дис... докт. філол. наук: 10.02.02/НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні, К., 2002, 36 с.
17. Голосова Т. М. Темпоральні особливості невластиві прямої мови на рівні макроструктури художнього тексту [в:] Гуманітарний вісник. Сер. іноз. філол. Проблеми сучасної світової літератури та лінгвістики, Черкаси, 2000, Число 4, с. 124-129;

18. Городенська К. Г., Онтологічні параметри граматичних категорій способу та часу [в:] Мовознавство, 1997, № 1, с. 39-43
19. Загнітко А.П. Теоретична граматика української мови: Морфологія / А.П. Загнітко. – Донецьк: ДонДУ, 1996. – 437 с.
20. Засанська Н.Д. Лексико-семантичне поле криза в українській та англійській мовах: графоматричний і статистичний аспекти. дис... канд. філол. Наук: 10.02.21. Кіровоград, 2016.
21. Зайцева А. П. Граматика англійської мови в таблицях і схемах. Київ : Логос, 1998. 112 с.
22. Канонік Н.П. Граматична організація лексико-семантичних полів «простору і часу» в сучасній англійській мові: дис...канд.філол.наук: 10.02.04. Луцьк. 2013. 333 с.
23. Кочерган М. П. Теорія функціонально-семантичного поля і її застосування в зіставному мовознавстві. Мовознавство. 2007. Вип. 4–5. С. 13–18.
24. Кудрявцева, Н. С. (2017). Темпоральні концептуалізації в англійській мові: діахронічний вимір.
25. Липка С.І. Лексико-семантичне поле як фрагмент мовної картини світу. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Львів, 2015. С. 255-257.
26. Лихошерстова М. Ю. Речення як важлива складова функціонально-семантичного поля темпоральності в українській і арабській мовах. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова, Серія 9. Сучасні тенденції розвитку мов. 2017. Вип. 15. С. 163–171.
27. Любимова Ю.С. Субполе достовірності в складі ФСП модальності в сучасній китайській мові. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Германістика та міжкультурна комунікація». 2016. №3. С. 102-106.

28. Мацицька Т. Є. Семантико-синтаксичні реченнєві залежності в сучасній українській літературній мові : автореф. Dissertation Abstract. 2017. URL: <http://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/18359> (дата звернення: 12.05.2024).
29. Мисик І.Г. Методологічні засади лінгвістичного часу в контексті філософії освіти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філос. наук: спец. 09.00.10 « Філософія освіти » / І.Г. Мисик. – Одеса, 2010. – 52 с.
30. Немировська, О. Ф. (2017). Темпоральні лексичні маркери як засіб створення художнього часу в жанрі історичної прози.
31. Піддубська І. В., Модальна і темпоральна транспозиція дієслівних форм: Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01, Донецький державний ун-т, Донецьк, 2001, 19 с.
32. П'ятничка, Т. В. (2001). Теперішній час в темпоральній системі англійської мови // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Сер. Мовознавство. Тернопіль : ТДПУ, 2001. Вип. 2. С. 44-50
33. Сальникова О. Функціонально-семантичне поле як спосіб дескрипції мови. Лінгвістичні студії. Донецьк: ДонНУ, 2006. Вип. 14. С. 49- 53
34. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава : Довкілля–К, 2010. – 844 с.
35. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава: Довкілля–К, 2008. – 712 с.
36. Русанівський В. М., Структура українського дієслова, К.: Наук. думка, 1971, с. 241.

37. Романюк, С. (2012). Структура категорії темпоральності в сучасній українській мові.
38. Тарасова Е.В. Время и темпоральность / Е.В. Тарасова. – Харьков: Основа, 1992. – 136 с.
39. Талаш І.О. Функціонально-семантичне поле темпоральності в публіцистичних та інформаційних текстах: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Талаш Інна Олександрівна. – Кривий Ріг, 2007. – 196 с.
40. Трапезнікова Д. Штучний інтелект нам допоможе. *День*. 2018. 19 груд. С. 11.
41. Христіанінова Р.О. Тривало-часові складнопідрядні речення в сучасній українській мові. Лінгвістичні дослідження: [зб. наук. праць / за заг. ред. проф. Л. А. Лисиченко]. Харків, 2007. Вип. 23. С. 170-173.
42. Цегельська М. В., Структурна типологія одиниць семантичного поля часу в сучасній українській мові: Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01, Дніпропетровський держ. ун-т, Дніпропетровськ, 2000, 17 с.
43. Щепка О.А. Функціонально-семантичне поле компаративності: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Сімферополь, 2008. 19 с.
44. Bégin, C. (2003). Expressing Duration and Temporal Relationships by Means of the Present Perfect Progressive.
45. Chen A.P., Zhang C.Y. Data-intensive applications, challenges, techniques and technologies: A survey on big data. *Information Sciences* , 2014, vol. 275, pp. 314-347, 2014. doi: 10.1016/j. ins.2014.01.015.
46. Comrie B. Tense / B. Comrie. – Cambridge: Cambridge University Press, 1985. – 139 p.
47. Fentaw, A., Dagnew, T., Guadu, A. (2021). Time in literary translation: Anticipation of retrospection, temporality of reading and living. *Journal of Language and Cultural Education*.

48. Givón T. English Grammar: A Function-Based Introduction. Vol. I / T. Givón. – Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1993. – 340 p.
49. GrammarWay. Граматика англійської мови. *GrammarWay*. URL: <https://grammarway.com/ua> (дата звернення: 30.05.2024).
50. Henriksson A., Moen H., Skeppstedt M., Daudaravicius V., Duneld M. Synonym extraction and abbreviation expansion with ensembles of semantic spaces. *Journal of biomedical semantics*, 2014, no. 1(5), p. 1, doi: 10.1186/2041-1480-5-6.
51. Imo W. Temporality and syntactic structure. *Studies in language and social interaction*. Amsterdam, 2015. P. 147–172. URL: <https://doi.org/10.1075/slsi.27.05imo> (date of access: 12.05.2024).
52. Klein W. Time In Language / W. Klein – Routledge, 2003. – 243 p.
53. Laxman A., Sujatha D. Improved method for pattern discovery in text mining. *International Journal of Research in Engineering and Technology*, 2013, no. 1(2), pp. 2321-2328. doi: 10.15623/IJRET.2013.0210090.
54. Lehrer A. Semantic fields and lexical structure. Amsterdam: North-Holland, 1974. 225 p.
55. Lehrer A. Semantic fields and semantic change. 1983. URL: <http://hdl.handle.net/10150/226537> (date of access: 11.05.2024).
56. Liao S.-H., Chu P.-H., Hsiao P.-Y. Data mining techniques and applications – A decade review from 2000 to 2011. *Expert systems with applications*. 2012. Vol. 39, no. 12. P. 11303–11311. URL: <https://doi.org/10.1016/j.eswa.2012.02.063> (date of access: 19.05.2024).
57. Rajendra R., Saransh V. A Novel Modified Apriori Approach for Web Document Clustering. *International Journal of Computer Applications*, 2013, vol. 33, pp. 159-171. doi: 10.1007/978-81-322-2202-6_14.

58. Ramzan Talib, Muhammad Kashif Hanif, Shaeela Ayesha and Fakeeha Fatima. Text Mining: Techniques, Applications and Issues. *International Journal of Advanced Computer Science and Applications*, no.11(7), 2016. doi: 10.14569/IJACSA.2016.071153.
59. Schalow F. Language, temporality, and ethics. *Southwest philosophy review*. 1992. Vol. 8, no. 2. P. 77–86. URL: <https://doi.org/10.5840/swphilreview19928230> (date of access: 10.05.2024).
60. Semantic fields. *Making meaning*. 2009. P. 105–128. URL: <https://doi.org/10.2307/j.ctvjz824h.8> (date of access: 12.05.2024).
61. Steedman M. Temporality. *Handbook of logic and language*. 2011. P. 925–969. URL: <https://doi.org/10.1016/b978-0-444-53726-3.00021-9> (date of access: 11.05.2024).
62. Wallemacq A., Jacques J.-M. Exploring semantic fields. *International studies of management & organization*. 2009. Vol. 39, no. 1. P. 9–33. URL: <https://doi.org/10.2753/imo0020-8825390101> (date of access: 10.05.2024).
63. Weise G. Functional-Semantic fields. *Proceedings / anglistentag 1995 greifswald* / ed. by J. Klein, V. Dirk. Berlin, Boston, 1996. URL: <https://doi.org/10.1515/9783111714141-019> (date of access: 10.05.2024).
64. Zerubavel E. The language of time: toward A semiotics of temporality. *The sociological quarterly*. 1987. Vol. 28, no. 3. P. 343–356. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1533-8525.1987.tb00299.x> (date of access: 10.05.2024).
65. Zhong N., Li Y., Wu S.T. Effective pattern discovery for text mining. *IEEE transactions on knowledge and data engineering*, 2012, no. 1(24), pp. 30-44. doi: 10.1109/TKDE.2010.211.
66. Foer J. S. Everything is illuminated. Penguin Books, Limited, 2007. 288 p.